

Läslust genom skönlitteratur

– en möjlighet för alla?

Paulina Andersson & Sandra Vestin

Examensarbete 10 poäng

HT 2005

SAMMANFATTNING

Syftet med vår studie är att ur ett sociokulturellt perspektiv undersöka och analysera hur lärare menar att de skapar läslust hos elever och framför allt hos elever med ett annat modersmål än svenska. För att kunna besvara vårt syfte har vi utfört halvstrukturerade intervjuer med sex lärare. Dessa intervjuer spelades in på band för att sedan transkriberas och kategoriseras. För att kunna analysera resultatet har vi tagit del av svensk och internationell forskning om läslust och modersmål. Denna forskning visar att skönlitteratur bidrar till att skapa läslust och att utveckling av modersmål gynnar andraspråksinläringen. Förutom forskning i dessa ämnen har vi även tagit del av beprövad erfarenhet och genomförda projekt. En insikt som vi fått genom vår studie är att skönlitteratur kan användas som ett arbetssätt med många möjligheter och som gynnar alla elever oavsett kulturell och språklig bakgrund. Resultatet visar att de intervjuade lärarna arbetar på samma sätt med att skapa läslust hos alla sina elever. Dessutom visar resultatet att de intervjuade lärarna har ringa kunskaper i vad forskning säger om modersmålets betydelse för fortsatt språkutveckling. Förutom detta visar resultatet att bearbetning av litteratur skiljer sig avsevärt åt mellan de olika lärarna. En ytterligare insikt som vi fått under vår studie är vikten av att eleverna får möjlighet att bearbeta litteratur tillsammans med andra för att ta del av andras erfarenheter och upplevelser av det lästa.

Nyckelord: skönlitteratur, läslust, litteraturbearbetning och modersmål

1. INLEDNING.....	5
1.1 PROBLEM	6
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
1.2.1 Definition.....	7
1.3 DISPOSITION.....	7
2. BAKGRUND	8
2.1 TEORIGENOMGÅNG	8
2.1.1 Vår syn på kunskap, lärande och språk.....	9
2.2 TIDIGARE FORSKNING OCH BEPRÖVAD ERFARENHET.....	10
2.2.1 Projekt.....	15
3. METOD	18
3.1 METODVAL	18
3.2 URVAL	18
3.3 GENOMFÖRANDE.....	19
3.4 ETISKA ÖVERVÄGANDEN.....	19
3.5 KÄLLKRITIK	20
3.6 ANALYS	20
4. RESULTAT OCH ANALYS.....	21
4.1 PRAKTISKT ARBETE MED LÄSLUST	21
4.1.1 Analys, praktiskt arbete med läslust	23
4.2 BEARBETNING AV SKÖNLITTERATUR.....	24
4.2.1 Analys, bearbetning av skönlitteratur.....	25
4.3 TILLGÄNGLIGHET	27
4.3.1 Bibliotekets betydelse	27
4.3.2 Tillgänglighet av böcker.....	28
4.3.3 Elevernas val av böcker.....	28
4.4 LÄSLUSTSKAPANDE HOS ELEVER MED ANNAT MODERSMÅL ÄN SVENSKA.....	30
4.4.1 Analys, läslustskapande hos elever med annat modersmål än svenska	31
4.5 SAMARBETE MED MODERSMÅLSLÄRARE.....	31
4.5.1 Analys, samarbete med modersmåls lärare	32
4.6 MÖJLIGHET ATT LÄSA LITTERATUR PÅ SITT MODERSMÅL.....	33
4.6.1 Analys, möjlighet att läsa litteratur på sitt modersmål.....	33
4.7 LÄSNING AV SAGOR OCH BERÄTTELSE FRÅN ANDRA KULTURER OCH LÄNDER.....	34
4.7.1 Analys, läsning av sagor och berättelser från andra kulturer och länder.....	35
4.8 SAMMANFATTNING AV INTERVJUPERSONERNAS ÅSIKTER	35
5. DISKUSSION.....	38

5.1 SKÖNLITTERATUR SOM MEDEL FÖR ATT SKAPA LÄSLUST?	38
5.2 SKÖNLITTERATUR SOM OREFLEKTERAD LÄSNING ELLER SOM REFLEKTIONS- OCH DISKUSSIONSUNDERLAG?	39
5.3 ÄR DET TILLÅTET ATT ANVÄNDA ANDRA MODERSMÅL ÄN SVENSKA I LÄSUNDERVISNINGEN?.....	40
5.4 VIDARE FORSKNING	42
LITTERATURFÖRTECKNING	44
OTRYCKTA KÄLLOR	45

1. INLEDNING

Genom vår utbildning har vi kommit i kontakt med skönlitteratur som läromedel vid läsinlärning och dess positiva effekter på eleverna. Kontakten har skett genom olika kurser som vi har examinerats i och via lärare. Skönlitteratur som arbetssätt har väckt ett stort intresse och en nyfikenhet hos oss. Vår önskan är att i framtiden använda oss av skönlitteratur som utgångspunkt i läsundervisningen. Aidan Chambers skriver om skönlitteratur och hur man stimulerar barn till att läsa och prata om det lästa för att förstå innebörden av det genom boksamtal.¹ Samtidigt som intresset för skönlitteraturen i undervisningen vuxit har det även väckts frågor om hur detta arbetssätt verkligen fungerar i praktiken. Framförallt har frågor uppkommit om arbetssättet gynnar elever med annat modersmål än svenska.

I dagens mångkulturella samhälle krävs det att vi som lärare arbetar för att inkludera alla elever och värna om den mångfald som finns. Vi har alla mycket att lära av varandra och detta måste i synnerhet tas tillvara i skolan. Jim Cummins har skrivit om den kulturella mångfalden och om den globala utvandringen och invandringen.² Han menar att det är svårt att tillgodose allas behov och detta blir väldigt tydligt i skolan. Margareta Holmegaard menar att som grund för inlärningen bör elevernas erfarenheter och intressen vara utgångspunkten.³ I en mångkulturell skola kan samtalen kring skönlitteratur bidra till stor variationsrikedom och ge vidgade infallsvinklar för eleverna.

Varje inlärare kan bidra med något och i en klass med elever från många olika kulturer och med olika bakgrund blir diskussioner och samtal ofta mer varierande och oväntade än i en kulturell mer homogen grupp. Klassrumssamtalen blir både kunskapsutvecklande och ger nya insikter för alla parter, när var och en får göra sin röst hörd.⁴

I kursplanen för svenska som andraspråk kan man läsa att skönlitteratur hjälper eleverna att finna ord för tankar och känslor som de känner igen men ännu inte har ord för i det nya språket.⁵ Man kan även läsa att läsningen av litteratur på svenska har flera olika dimensioner, bland annat kan litteraturen hjälpa eleverna att förstå den svenska och västerländska kulturen och jämföra med den egna. I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet står det att undervisningen skall anpassas efter varje elevs behov och förutsättningar.⁶ Hänsyn skall tas till varje elev genom att undervisningen bland annat skall utgå från varje elevs bakgrund, erfarenheter och språk. Vidare kan man läsa att varje elev ska få utveckla sina möjligheter att kommunicera och få en tilltro till sin språkliga förmåga genom att samtala, läsa och skriva. I kursplanen för svenska går det att läsa att; ”utbildningen i ämnet

¹ Aidan Chambers, *Böcker inom oss – om boksamtal* (Solna: Fälth & Hässler, Smedjebacken, 2002)

² Jim Cummins, *Symposium 2000 – ett andraspråksperspektiv på lärande* (Halmstad: Bulls Tryckeriaktiebolag, 2001A)

³ Margareta Holmegaard *Språkmedvetenhet och ordinlärning – lärare och inlärare reflekterar kring en betydelsefältövning i svenska som andraspråk* (Göteborg: ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS, 1999) s.65

⁴ Holmegaard 1999

⁵ Kursplanen i svenska som andraspråk

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3891&extraId=2087> 2005-12-04 kl. 12.17

⁶ Lärarförbundet *Lärarens handbok – skollag, läroplaner och yrkesetiska principer* (Solna: Tryggindustri Information, 2001)

svenska syftar till att ge eleverna möjligheter att använda och utveckla sin förmåga att tala, lyssna, se, läsa och skriva samt att uppleva och lära av skönlitteratur, film och teater”.⁷ Dessutom står det att läsa litteratur har stor betydelse för formandet av den egna identiteten.

Skönlitteratur, film och teater hjälper människan att förstå sig själv och världen och bidrar till att forma identiteten. Skönlitteratur, film och teater ger möjligheter till empati och förståelse för andra och för det som är annorlunda och för omprövning av värderingar och attityder.⁸

Även i kursplanen för svenska som andra språk står det att läsa om vikten av att läsa skönlitteratur för att stärka språket och individen.⁹ Eleverna kan genom skönlitteraturen lära sig att förstå sig själv och sin omvärld. Genom att läsa skönlitteratur blir eleverna uppmärksamma på språkets uppbyggnad. Litteraturen kan dessutom hjälpa eleverna att verbalisera sina egna känslor och tankar som de ännu inte har ord för i det nya språket.

Litteraturläsningen vidgar omvärldskunskaperna och utgör en grund för ord- och begreppsinsläring i meningsfulla sammanhang. Arbetet kring välvalda skönlitterära texter ger möjligheter till en allsidig övning i språket. Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan även avlyssning, film, video och bildstudium.¹⁰

1.1 Problem

Utifrån våra gemensamma erfarenheter från den verksamhetsförlagda delen av utbildningen har vi upplevt att många elever med invandrarbakgrund har svårigheter med att se nyttan och glädjen av att läsa. Många gånger har vi även erfarit att dessa elever har haft problem med att förstå innehållet i texterna. Vi har även sett att vissa elever blir förvirrade och irriterade när de själva får välja vilka böcker de ska läsa. Genom att studera litteratur som behandlar läslust och elever med annat modersmål än svenska och sedan förena dessa med hur det ser ut i praktiken, vill vi se om forskning integrerats i undervisningen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka och analysera ur ett sociokulturellt perspektiv hur lärare menar att de skapar läslust hos elever och framför allt hos elever med ett annat modersmål än svenska. För att kunna förtydliga och besvara vårt syfte har vi till vår hjälp formulerat tre frågeställningar.

- Hur arbetar lärare praktiskt med att skapa läslust?
- Hur bearbetas skönlitteratur?

⁷ Kursplanen i svenska

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3890&extraId=2087> 2005-12-07 kl.10.57 s.1.

⁸ Ibid. 2005-12-07 kl.10.57 s.3.

⁹ Kursplanen i svenska som andraspråk

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3891&extraId=2087> 2005-12-07 kl.11.15

¹⁰ Ibid.2005-12-07 kl.11.15 s.3.

- På vilket sätt inkluderas andra modersmål än svenska i läsundervisningen?

1.2.1 Definition

Begreppet modersmål definieras enligt Nationalencyklopedin som ”det språk som barn lär sig först (förstaspråk)”.¹¹ Modersmål enligt Tove Skutnabb-Kangas definieras som; ”det språk som man identifierar sig med... det språk som man genom socialisationsprocessen har tillägnat sig sin grupps normer och värdesystem med.”¹² Med detta menar hon att språket förmedlar de traditioner och normer som finns i olika gruppkonstellationer. I vårt arbete kommer vi att använda oss av en kombination av Nationalencyklopedins tolkning av begreppet och Tove Skutnabb-Kangas definition och uteslutande att använda oss av begreppet modersmål i stället för första språk.

1.3 Disposition

Inledningsvis har vi introducerat vårt syfte och våra frågeställningar. I den följande bakgrunden kommer vi att presentera arbetets teoretiska utgångspunkter, tidigare forskning och beprövad erfarenhet inom fältet. I bakgrunden presenterar vi dessutom vår syn på kunskap och lärande ur ett sociokulturellt perspektiv. Därefter följer metoddelen där vi redovisar vårt val av metod, urvalet som har gjorts och hur vi valt att genomföra denna metod. Dessutom innehåller metoddelen våra etiska överväganden, källkritik och en analysdel. I den följande resultat- och analysdelen presenteras det insamlade materialet. Vi har valt att dela in vårt resultat i sju huvudkategorier som var och en följs upp av en analys. Våra sju huvudkategorier är:

Praktiskt arbete med läslust, bearbetning av skönlitteratur, tillgänglighet, läslustskapande hos elever med annat modersmål, samarbete med modersmåls lärare, möjlighet att läsa litteratur på sitt modersmål och läsning av sagor och berättelser från andra kulturer. Efter detta följer en diskussion som avslutas med förslag till vidare forskning.

¹¹Nationalencyklopedin

http://www.ne.se/jsp/search/search.jsp?h_search_mode=simple&h_advanced_search=false&t_word=modersm%E51 2005-12-04 kl. 12.25

¹² Tove Skutnabb-Kangas; *Tvåspråkighet* (Lund: Bröderna Ekstrands Tryckeri AB, 1981).s.23.

2. BAKGRUND

2.1 Teorigenomgång

Vi kommer att presentera tre teorier om hur lärande sker. Dessa är behaviorism, kognitivism och sociokulturell syn på lärande. Den behavioristiska synen på lärande innebär att för att någon skall kunna nå ett kunskapsmål måste processen delas upp i delmål och efter varje delmål bör förstärkning sättas in.¹³ Teorin bygger till stor del på belöning och straff. Den kognitiva teorin som Piaget förespråkar utgår från att lärande sker som inre processer.¹⁴ Med det menas att eleverna tolkar den mottagna informationen och kopplar samman den med tidigare kunskaper. På så sätt måste omstrukturering eller revidering av tidigare kunskaper göras.

Den ryske psykologen Lev Vygotskij's tankar är av stor betydelse för det sociokulturella teoriperspektivet. Han hävdar bland annat att "barnet är socialt från början och att språket fyller en social funktion genom dialogen med andra människor, genom andra lär man känna sig själv".¹⁵ Språket är ett kommunikationsmedel för den sociala samvaron. Lev Vygotskij anser att språket eller tänkandet inte kan utvecklas om det inte sker i ett socialt sammanhang.¹⁶ Vidare menar han att undervisning ska bygga på vardagsbegrepp och vetenskapliga begrepp, med detta menas att elevernas erfarenheter skall kopplas samman med nya kunskaper. För att detta skall ske på bästa möjliga sätt skall läraren finnas till hands för eleverna som en aktiv handledare. Det är detta Lev Vygotskij kom att kalla för den närmaste utvecklingszonen. Det vill säga området mellan det barnet klarar av ensam och det barnet kan klara av med hjälp av till exempel lärare.

Vygotskij lägger därmed ett samverkansinriktat teorifundament för undervisningen i skolan. Detta tänkande ger läraren en viktig roll att spela i elevens lärande, samtidigt som andra elever blir betydelsefulla medarbetare i undervisnings – och läroprocessen.¹⁷

Det är i detta samarbete med den aktive vuxne i en oupphörlig dialog som eleven finner det meningsfulla och stimulerande lärandet. I planerandet av undervisningen bör läraren utgå från den nivå där eleven befinner sig i den så kallade potentiella utvecklingszonen. Läraren skall hela tiden sträva efter att målen som sätts för eleven ska vara utmanande och möjliga att nå.¹⁸ Dessutom bör elevernas intressen vara grunden till planeringen av undervisningen.

Olga Dysthe ser lärande och kunskap ur ett sociokulturellt teoriperspektiv.¹⁹ Med detta menas att språket och interaktionen med andra är det viktigaste redskapet i jakten på ny kunskap.

Lärande har med relationer att göra; lärande sker genom deltagande och genom deltagarnas samspel; språk och kommunikation är grundläggande element i läroprocesserna; balansen mellan de individuella och det sociala är

¹³ Olga Dysthe *Dialog, samspel och lärande* (Lund: Studentlitteratur, 2003)

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Lev Semjonovitj Vygotskij, *Tänkande och språk* (Uddevalla: MediaPrint Uddevalla AB, 2001)

¹⁶ Vygotskij 2001

¹⁷ Dysthe 2001 s.82.

¹⁸ Vygotskij 2001

¹⁹ Dysthe 2001

¹⁹ Ibid.

en avgörande aspekt på varje läromiljö; lärande är mycket mer än det som sker i elevens huvud och har att göra med omgivningen i vid mening.²⁰

Olga Dysthe menar att i det sociokulturella teoriperspektivet finns det sex centrala aspekter på lärande.²¹ Lärande är situerat, och med det menar hon att hur en person lär sig och i vilken situation lärandet sker är det viktiga. Vi lär tillsammans med andra och av andra. Det är inte bara läraren som besitter kunskaper utan via interaktion med samhället erhåller eleven nya erfarenheter och kunskaper. I skolan är det viktigt att förbereda eleverna för att lära sig under hela livet, ett så kallat livslångt lärande. Lärande är socialt, och med det menas att interaktionen med andra i läromiljön är avgörande både för vad som lärs och hur det lärs. Eleverna ska kunna fungera i olika grupper och sammanhang. Lärande är distribuerat, vilket menas att kunskaper är fördelade i en grupp. Alla individer kan olika saker och alla kunskaper är nödvändiga för en helhetsförståelse. Lärande är medierat, vilket betyder att alla människor behöver olika redskap för att nå ett mål. Det kan vara språket, läroböcker, film, dator med flera. Det viktigaste medierande redskapet är dock språket. Språket är grundläggande i läroprocessen, vilket betyder att vi använder språket för att förstå och tänka, för att sedan kunna förmedla det vi förstått till andra. Lärande som deltagande i praxisgemenskap, betyder att lärande pågår överallt, inte bara i skolan. När lärande sker genom deltagande betyder det bland annat att lärande främjas av att deltagarna har olika kunskaper och färdigheter.

Olga Dysthe har tolkat den ryske litteraturteoretikern och språk- och kulturfilosofen Mikhail Bakhtin vars huvudintresse är relationer och dialogen.²² Han menar att hela människans existens kan beskrivas som en dialog. Hans dialogism är ingen pedagogisk eller didaktisk teori däremot är hans tankar om hur mening skapas och kunskap utvecklas genom dialog tydliga inslag i den sociokulturella synen på lärande. Mikhail Bakhtin anser att dialogen är uppdelad i den inre och den yttre dialogen. Den inre dialogen är kopplad till de tankar som varje människa har och den dialog som varje individ för med sig själv. Den yttre dialogen är den som förs tillsammans med andra. "Bakhtin understryker att varje individs unika röst och erfarenheter formas och utvecklas i kontinuerlig och ständig interaktion med andra individers yttranden".²³ Undervisning, enligt Mikhail Bakhtin, ska byggas på dialog mellan lärare-elev och elev-elev och inte på monolog där läraren är den som besitter de rätta svaren.

2.1.1 Vår syn på kunskap, lärande och språk

I vårt arbete definierar vi kunskap och lärande utifrån en sociokulturell syn på lärande enligt Olga Dysthe²⁴, Lev Vygotskij²⁵ och Mikhail Bakhtin²⁶. Vi menar att språket utvecklas i ett socialt sammanhang och tillsammans med andra. Vidare menar vi att i goda lärandesituationer måste läraren fungera som en handledare vars syfte är att hjälpa eleverna till fortsatt utveckling. Detta sker genom att läraren skapar situationer där eleven tillsammans med läraren utvecklar ny kunskap. Kunskap utvecklas inte bara mellan lärare – elev utan även mellan elev – elev eller andra samhälliga instanser. Målet är att eleven omvandlar kunskapen och gör den till sin egen. Vi menar att lärande inte är en individuell prestation, ej heller sker

²⁰ Olga Dysthe, (2001) s.27.

²¹ Ibid. s. 41-50.

²² Dysthe 2001

²³ Ibid. s.86.

²⁴ Dysthe 2001

²⁵ Vygotskij 2001

²⁶ Dysthe 2000

genom en passiv insats. Både den som lär och den som undervisar är aktiva agenter i en social samverkan och denna aktiva samverkan är en förutsättning för att lärande och utveckling ska vara möjlig. I denna sociala samverkan har individer olika erfarenheter och kunskaper och dessa berikar mångfalden i en grupp där alla kunskaper bör tas tillvara. För att lärandet ska bli meningsfullt är det viktigt att utgå från individens kunskaper, erfarenheter och intressen. I den sociala samvaron är dialogen betydelsefull.²⁷

2.2 Tidigare forskning och beprövad erfarenhet

För att kunna undersöka och analysera läslust hos alla elever men framför allt hos elever med annat modersmål än svenska har vi tagit del av forskning i ämnet mellan åren 1998 – 2005. För att få goda möjligheter att utveckla ett andraspråk bör elever stärkas i sitt modersmål. Detta är fundamentala aspekter som lyfts fram av Jim Cummins,²⁸ Caroline Liberg²⁹ och Margareta Holmegaard.³⁰ Med detta menar de att förstaspråket har stor betydelse för hur andraspråket utvecklas.

I studier har Jim Cummins sett att elever med goda resultat i sitt modersmål ofta även uppvisar goda resultat i sitt andraspråk.³¹

Many bilingual students experience academic failure and low levels of literacy in both their languages when they are submersed in an L2 – only instructional environment; however, bilingual students who continue to develop both languages in the school context appear to experience positive cognitive and academic outcomes.³²

Med detta menar Jim Cummins att för att eleverna ska kunna uppvisa bästa resultat bör de få vistas i en tvåspråkig skolmiljö. Han anser även att om föräldrar är positivt inställda till andraspråket så har det en positiv inverkan på eleven. För att skapa delaktiga föräldrar tycker han bland annat att läxor bör ges på modersmålet. På så sätt ökar föräldrarnas insikt om vad som sker i skolan och att de faktiskt har möjlighet att hjälpa sitt barn med läxan. Detta förutsätter att föräldrarna själva är läskunniga. När eleverna läser varierade texter både på modersmålet och på det nya språket är det av stor vikt att de kan relatera dessa till sina erfarenheter.³³ Detta för att de ska känna motivation till fortsatt läsning.

Jim Cummins menar att lärare kontinuerligt bör uppdatera sina kunskaper genom relevant forskning och teorier.³⁴ För att kunna tillägna sig ett nytt språk och delta i den nya kulturen måste eleverna känna att de blir positivt bemötta. I denna process är läraren oerhört viktig. Läraren har möjlighet att stärka och hjälpa eleven att finna sin identitet genom ett förtroendefullt samarbete. För att samarbetet ska bli effektivt bör läraren införskaffa sig kunskaper om elevernas kulturer, bakgrund och erfarenheter. Dessa elever måste få känna att de kan tillföra den nya kulturen något betydelsefullt. Fortsättningsvis anser Jim Cummins att

²⁷ Dysthe 2000

²⁸ Jim Cummins, *Language, Power and Pedagogy* (Great Britain: Cambrian Printers Ltd, 2001B)

²⁹ Caroline Liberg *Symposium 2000 – ett andraspråksperspektiv på lärande* (Halmstad: Bulls

Tryckeriaktiebolag, 2001)

³⁰ Holmegaard 1999

³¹ Cummins 2001B

³² Cummins 2001B s.174.

³³ Cummins 2001A

³⁴ Ibid.

våra gamla kunskaper är grunden för våra nya. Han anser att ingen människa är ett oskrivet blad och att det är viktigt att eleverna får förmedla sina kunskaper till de övriga. Detta visar att deras kunskaper är viktiga och de hjälper till att öka självkänslan.

Rigmor Lindö menar att en bra barnbok ska fånga sina lyssnare och ge lustfyllda upplevelser.³⁵ Däremot bör elevernas egna böcker skilja sig från högläsning böckerna, dessa bör vara mer komplicerade då det är en vuxen som läser dem.³⁶ Högläsning är särskilt viktigt för elever som inte läser skönlitteratur på egen hand, elever med läs- och skrivsvårigheter, barn med annat modersmål eller barn som kommer från hemmiljöer där språket inte stimuleras genom litteraturläsning.

Vuxnas läsning med och för barn och unga ger dem en väg in i böckernas värld, utvecklar deras språk och ger dem möjlighet till stimulans av intellekt, känsla och fantasi. Skönlitteratur, film och teater är olika textgenrer som kan utveckla empati och förståelse för andra.³⁷

Högläsning och berättande som följs upp med samtal har ett stort värde och för detta bör det avsättas tid. Dessutom talar Rigmor Lindö om det fria berättandet och dess traditioner vi bör värna i ett samhälle där media styr våra barn. Hon menar att ingenting kan ersätta den personliga kontakt som skapas mellan berättaren och åhöraren under muntliga berättelsestunder. ”Berättande är en dialog som skapar kontakt och en känsla av gemenskap i gruppen”.³⁸

Rigmor Lindö anser att läslust skapas genom en stark läsoplevelse, en sådan läsoplevelse bör kännas i hela kroppen. I det dagliga planerandet av undervisning bör tillfällen för samtal, samspel och interaktion vara utgångspunkt. Hon anser att när elever får möjlighet att arbeta tillsammans med andra stärks deras självkänsla och tillsammans vågar de sig ut på utforskade marker. Tillsammans och utifrån erfarenheter vidgas den gemensamma förståelsen av en text och dessutom är de gemensamma bearbetningarna av litteraturen extra viktiga för elever som ännu inte behärskar läsandets konst. Rigmor Lindö anser dessutom att en bra lärare är väl förtrogen med barn- och ungdomslitteratur vilket är nödvändigt för att kunna stimulera eleverna till att lyssna, läsa och samtala om böcker. Ett bra samarbete med bibliotekarier kan underlätta lärarens arbete med att skapa läslust.

Caroline Liberg anser att det är viktigt att i undervisningen använda sig av texter som läsaren kan förhålla sig till.³⁹ Skönlitteraturen kan vara ett hjälpmedel för elever med annat modersmål än svenska eftersom de i dessa texter kan känna igen sig och relatera till sina erfarenheter.

Dvs. man kan ha omfattande förkunskaper inom ett ämne, utan att vara särskilt intresserad av det, och tvärtom, man kan ha stort intresse för ett ämnesområde, utan att ha särskilt stora förkunskaper inom det. I båda dessa fall och naturligtvis om man har både förkunskaper och intresse för ämnet, visar det sig att läsförståelsen gynnas.⁴⁰

³⁵ Rigmor Lindö, *Den meningsfulla språkväven* (Lund: Studentlitteratur, 2005)

³⁶ Jfr. Vygotskij 2001

³⁷ Ibid. s.17.

³⁸ Lindö 2005 s.51-52.

³⁹ Liberg 2001

⁴⁰ Ibid.s.117.

Caroline Liberg menar att det är av stor vikt att efterarbetet av det lästa får ta lika mycket tid som förarbetet. Det man lärt sig måste få användas till någonting meningsfullt som eleverna kan se nytta med. Kunskap skapas i en gemenskap och därför bör litteratur alltid bearbetas som ett stöd för den egna läsningen. När eleverna läser texter är det viktigt att de bygger på ett kulturellt känt innehåll, eftersom detta ger möjligheter att överkomma språkliga hinder. Skulle texten däremot vara av okänt kulturellt innehåll så kan det vara direkt hämmande. Detta är extra viktigt då modersmålet kan upplevas som underordnat andraspråket.

Monica Axelsson menar att det finns en rad olika åtgärder som kan vidtagas för att underlätta för elever med annat modersmål i den svenska skolan.⁴¹ Hon menar bland annat att modersmålslärarna borde anställas vid skolorna så att modersmålsundervisningen på ett naturligt sätt blir en del i det ordinarie schemat. Vore detta genomförbart kunde modersmålsundervisningen ske på dagtid. Dessutom anser hon att en sådan anställning skulle innebära att dialog och samplanering mellan samtliga lärare skulle vara möjligt. Detta skulle stödja elevens utveckling. Monica Axelsson anser vidare att eleverna bör få möjlighet att i klassrummet göra uppgifter på båda sina språk och att dessa uppgifter ska bedömas på samma grunder. Vidare anser hon att klassrum och skolans bibliotek bör innehålla material och böcker på elevernas modersmål. Detta för att de tvåspråkiga eleverna ska få möjlighet att erhålla kunskaper på sitt modersmål, vilket kan stödja dem i sitt lärande. ”Sådana arrangemang skulle dessutom tydliggöra för de enspråkiga svensktalande eleverna att kunskap kan förmedlas på alla språk, inte bara på modersmålet svenska”.⁴²

Monica Axelsson talar om vikten av personligt engagemang hos lärare för tvåspråkiga elever. Engagemanget är viktigt för att kompensera att skolsystemet är uppbyggt efter majoriteten av befolkningen. Det vill säga att svenska skolsystemet är uppbyggt av svenska normer och regler. ”Personal som arbetar med tvåspråkiga elever och deras familjer behöver vara väl insatta i hur tvåspråkighet, tvärkulturella erfarenheter och sociala processer påverkar kunskapsinhämtande och språkutveckling hos tvåspråkiga elever”.⁴³ Detta är nödvändigt för att pedagogerna ska kunna bemöta dessa individer på bästa möjliga sätt och undvika problem som kan uppstå på grund utav okunnighet. För att pedagogerna ska erhålla en sådan kunskap krävs det att skolledningen är stödjande i att fortbilda och kompetensutveckla personalen.

Margareta Holmegaard anser att det sociala sammanhanget är grunden för lärande och förståelse.⁴⁴ För att kunna utveckla och fördjupa sina kunskaper är det rent av nödvändigt att delta i kontinuerliga dialoger med studiekamrater och lärare. Hon lägger stor vikt vid reflektion och anser att det är genom detta som individen kan få kunskap om sig själv och den egna inläringen. Genom att reflektera kring litteraturen erhålls en bättre och djupare förståelse av det lästa. Vidare anser hon att skönlitteraturen bidrar till en personlig utveckling. Genom att läsa skönlitteratur möter individen nya användbara ord och begrepp. Dessutom bidrar litteraturläsningen till att eleverna får vidgade omvärldskunskaper och Margareta Holmegaard drar härmed paralleller till kursplanen i svenska.

⁴¹ Monica Axelsson & Inger Gröning & Barbro Hagberg – Persson, *Organisation, lärande och elevsamarbete i skolor med språklig och kulturell mångfald* (Uppsala Universitet: Lärarutbildningsområdets Utbildnings – och forskningsnämnd, 2001)

⁴²Ibid. s.46.

⁴³ Ibid. s.47.

⁴⁴ Holmegaard 1999

Arbetet med språket och litteraturen skapar möjligheter att tillgodose elevernas behov att uttrycka vad de känner och tänker. Det ger gemensamma upplevelser att reflektera över och tala om. Det ger kunskaper om det svenska språket, om olika kulturarv och om vår omvärld.⁴⁵

Genom att eleverna får läsa skönlitteratur menar Margareta Holmegaard att de får ta del av olika kulturer som de kanske inte kommer i kontakt med personligen. Via skönlitteratur får eleverna ökade färdigheter i att diskutera litteraturen och jämföra med egna värderingar och ståndpunkter.

Margareta Holmegaard anser dessutom att det bör råda en positiv attityd till nya kulturer och språk på skolan där det ska ses som en tillgång och inte ett hinder.⁴⁶ Fortsättningsvis menar hon att det på skolor idag råder en negativ inställning till undervisning i andra modersmål än svenska, vilket kan tolkas av att modersmålsundervisning schemaläggs efter skolans slut.

En orsak till att lärare är tveksamma till modersmålsundervisning för tvåspråkiga elever tycks vara bristen på tid för språkinläring. Man vill värna om lektionstiden för svenskinläringen och dessutom hävdar man svenskans betydelse som det gemensamma kommunikationsspråket i skolan.⁴⁷

Vidare menar Margareta Holmegaard att statusen på modersmålsundervisningen bör höjas och att detta är ett arbete för skolledare och politiker.

Bengt Brodow och Kristina Rininsland vill uppmärksamma lärare på hur viktigt valet av litteratur är. ”Ska man ha som huvudsyfte med litteraturläsningen i skolan att varaktigt skapa intresserade och nyfikna läsare, får man naturligtvis inte avskräcka eleverna i skolan genom att ge dem litteratur som känns svår och tråkig”.⁴⁸ De anser att det givetvis inte går att sätta tjocka svenska gamla klassiker i händerna på en elev som ännu inte bemästrar läskonsten och som dessutom inte har den förförståelse och det intresse som krävs för att kunna tillägna sig en sådan bok. Känner eleven olust inför läsandet kan detta bidra till att eleven slutar att läsa hellre än att misslyckas. För att inte detta skall ske måste läraren finnas där som stöd, hjälp och uppmuntrare för att eleven skall kunna välja lämplig litteratur. Vid undersökningar har det framkommit att läslusten ökar om eleverna själva får välja litteratur.⁴⁹ I valet styrs eleverna av sina intressen och erfarenheter. Vid bokpresentationer och diskussioner kan eleverna dela med sig av sina erfarenheter till sina klasskompisar.

Enligt Helen Amborn och Jan Hansson finns det minst fem skäl till varför barn ska läsa skönlitteratur.⁵⁰ Det första är att läsningen har stor betydelse för språkutvecklingen. Det andra är att böckerna och dess bilder ger möjligheter att kunna samtala om sådant som ligger bortom den egna verkligheten. Böcker kan ge beredskap i samband med ensamhet, sjukdom eller

⁴⁵Kursplan i svenska

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3890&extraId=2087> 2005-12-05 kl.11.28

⁴⁶ Holmegaard 1999

⁴⁷ Ibid. s.248.

⁴⁸ Bengt Brodow & Kristina Rininsland, *Att arbeta med skönlitteratur i skolan – praktik och teori* (Lund: Studentlitteratur, 2005) s.95.

⁴⁹ Brodow & Rininsland 2005

⁵⁰ Helen Amborn & Jan Hansson, *Läsglädje i skolan – en bok om litteratundervisning tillsammans med slukarålderns barn* (Falun: Falu Bokproduktion, 1998)

sorg. De kan även ge tröst vid livskriser. Det tredje är att den empatiska förmågan utvecklas genom läsning av skönlitteratur. Via litteraturen får läsaren möjlighet att komma i kontakt med nya miljöer och känslor. Detta kan ge läsaren förnyade kunskaper om sig själv och andra. Det fjärde är att skönlitteratur stimulerar kunskapen och tanken. Med detta menas att genom bearbetning av böcker får läsaren insikt i hur olika situationer kan tolkas. Läsningen har även stor inverkan på barns begreppsbyggnad. Det femte skälet för att läsa skönlitteratur är att läsning är kolossalt roligt och utvecklande.

Helen Amborn och Jan Hansson menar att det kan vara svårt att finna litteratur och sagor som ”slukarålderns” barn finner intressanta.⁵¹ De har däremot sett att sagor från andra delar av världen så som Japan, Nordamerika, Indien och Afrika många gånger fångar dessa elevers intresse. Innehållet i dessa sagor är enligt eleverna mer realistiska än de välkända klassiska sagorna som finns i det svenska kulturarvet. Helen Amborn och Jan Hansson anser att bearbetningen av de skönlitterära böckerna kan se ut på olika sätt. Har man dessutom elever med annat modersmål än svenska är det extra viktigt att tänka på att det är de gemensamma läsoplevelsena som är en förutsättning för givande boksamtal och livliga diskussioner. Detta kan vara svårt om man inte är alltför förtrogen med det nya språket. För att underlätta för elever med annat modersmål än svenska menar Helen Amborn och Jan Hansson vidare att ett samarbete med modersmållärare är nödvändigt. Bland annat kan modersmållärare bidra med att läsa in sagor som klassen arbetar med på band eller sammanfatta vissa texter på elevens modersmål, detta görs för att öka elevernas förståelse som är grunden för läsandet.

Om läsning handlar om att gå på inre upptäcktsfärd så handlar läsundervisning om att utrusta resenärerna, visa hur man använder en karta, ge dem nycklar till äventyret och sagan, stödja dem när de far vilse och tar omvägar tills barnet klarar sig på egen hand med kartan.⁵²

Med att utrusta resenärerna menar Ellin Oliver Keene och Susan Zimmermann att erfarna läsares strategier bör ligga till grund för läsundervisningen. Textens betydelse blir tydlig i diskussioner tillsammans med andra, då erfarenheter utbyts mellan de inblandade parterna. Vidare anser Ellin Oliver Keene och Susan Zimmermann att det finns fyra nyckelprinciper som kan hjälpa lärare att skapa meningsfulla miljöer där barn blir entusiastiska över att få lära sig nya saker. Dessa fyra nyckelprinciper är tid, tillit till sig själv, gensvar och gemenskap och med detta menar Ellin Oliver Keene och Susan Zimmermann att i en tolerant och trygg miljö lär man sig på bästa sätt tillsammans med andra.

Aidan Chambers anser att det är väsentligt att eleverna varierar sitt utbud av texter för att upptäcka och utforska världen bortom de välkända gränserna.⁵³ Han menar att samtal kring texter kan få barn och böcker att mötas och få barnen att reflektera över sitt läsande. Aidan Chambers menar att lärare måste vara aktiva i sitt val av böcker för boksamtal. Valen av dessa böcker bör vara genomtänkta och dessutom bör lärare förnya sig i sin repertoar av böcker. Det gör man genom att hålla sig ajour på vad som händer på litteraturfronten. Som lärare är det dessutom viktigt att diskutera sina läsoplevelser och undervisningsmetoder med kollegor för att hålla sig uppdaterad. Aidan Chambers anser att i ett boksamtal finns det tre viktiga komponenter. Det är att utbyta entusiasm, utbyta frågetecken och att utbyta kopplingar.⁵⁴ Ett

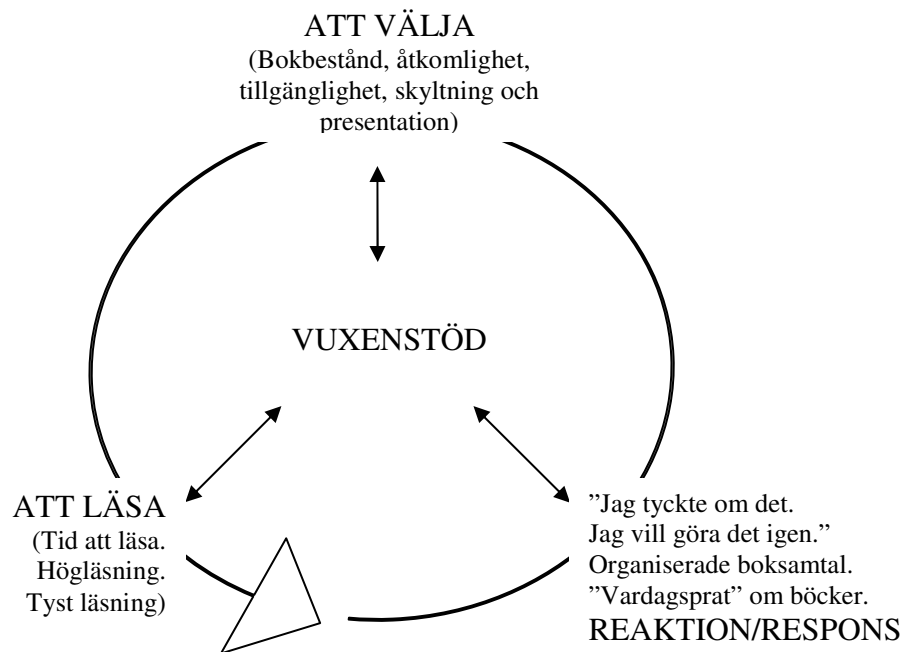
⁵¹ Helen Amborn & Jan Hansson 1998

⁵² Ellin Oliver Keene & Susan Zimmermann, *Tankens mosaik – om mötet mellan text och läsare* (Uddevalla: MediaPrint Uddevalla AB, 2003)

⁵³ Chambers 2002

⁵⁴ Jfr Oliver Keene & Zimmermann 2003

utbyte av entusiasm innebär att man talar om vad man gillat eller ogillat i boken. Att utbyta frågetecken eller svårigheter betyder att man i grupp samtalar om sådant som varit svårt att förstå eller tyda. När man utbyter kopplingar så talar man om samband i en text. När det är dags för boksamtal är det av stor betydelse att samtalen inte kommer för tätt in på läsandet då tid till reflektion behövs. Ej heller får samtalet dröja alltför länge med risk för att boken faller till glömska. Som stöd för detta har Aidan Chambers konstruerat "läsandets cirkel".⁵⁵

"Läsandets cirkel" börjar med valet av bok där eleven tillsammans med en vuxen väljer böcker som är lämpliga att läsa. Därefter får eleven läsa boken, antingen högt eller tyst och det viktiga är att det finns tid för detta. Efter detta sker bearbetningen av boken där det ges utrymme att tala om vad man ansett om boken och vad andra har för åsikter om den.

2.2.1 Projekt

En beskrivning av några läsprojekt som publicerats mellan åren 2000 – 2005 är relevanta för vårt syfte. Projekten uppmuntrar eleverna att känna lust inför läsandet och skapa en förståelse för det lästa. Projekten är; Listiga Rävén - läsinläring genom skönlitteratur⁵⁶,

⁵⁵ Chambers 2002. s.13

⁵⁶ Birgitta Alleklev & Lisbeth Lindvall, *Listiga rävén - läsinläring genom skönlitteratur* (Falun: Tryck Falu Bokproduktion, 2000)

Barnboksfiguren - en tillgång på olika plan⁵⁷, Funkande läsning⁵⁸, Att göra alla lektioner till språkktioner⁵⁹ och LekaSpråkaLära.⁶⁰

”Listiga räven – läsinlärning genom skönlitteratur” var ett läsprojekt som startades i Rinkeby, Stockholm 1993. Skolan där projektet startades är en mångkulturell skola där endast en procent av eleverna har svenska som modersmål. Projektet byggde på läsinlärningsmetoden ”Whole Language” som härstammar från Nya Zeeland.⁶¹ Grundtankarna i projektet var att arbeta med skönlitteratur och facklitteratur samt att möta dessa, genom elevernas erfarenheter och kunskaper. Förespråkarna för projektet är övertygade om att bokstäver, ljud och ord försvårar läsprocessen. För att eleverna ska få en njutbar upplevelse av läsningen menar de att eleverna bör få läsa hela meningsfulla texter. Lärarna ska fungera som handledare för eleverna och stötta dem att finna nya kunskaper tillsammans med andra elever. I detta projekt samarbetade lärarna med engagerade bibliotekarier och författare. De resultat som har uppnåtts till följd av detta projekt är att eleverna har fått ett ökat läsintresse, deras läsförmåga har ökat, ordförrådet har blivit bättre, eleverna har blivit bättre på att uttrycka sig i tal och skrift och deras självkänsla har vuxit. Vid tester som genomfördes i Stockholmsområdet visade det sig att eleverna i ”Listiga räven” projektet uppvisade resultat i svenska och matematik som låg högt över snittet.

”Barnboksfiguren– en tillgång på olika plan” är ett utvecklingsprojekt som startades i Gårdsten, Göteborg. Detta är en stadsdel där majoriteten av invånarna har sitt ursprung i ett annat land. Bakgrunden till projektet var att:

många barn kunde inte se någon egentlig mening med läsande och skrivande. De traggade med innehållslösa texter i läseböckerna som för de flesta var fullständigt obegripliga. Dessa flerspråkiga barn var inte heller bekanta med de svenska barnböckerna.⁶²

Projektet bygger på ett tematiskt och problemorienterat arbetssätt där man låter barnboksfigurerna träda in i klassrummet.⁶³ I detta projekt arbetade eleverna tillsammans med varandra och läraren fungerade som inspirerande vägledare. Barnböckerna blev den röda tråden och de traditionella läromedlen avskaffades. Undervisningen byggde på att den välkände barnboksfiguren formulerat frågor och funderingar som denne behövde hjälp med att lösa. Projektet medförde att eleverna fick större kunskaper om varför det är viktigt att kunna läsa och skriva. Eleverna fick även se hur denna kunskap kunde bidra till att hjälpa andra som ännu inte kommit lika långt i sin utveckling.

”Funkande läsning” var ett läsprojekt i Kalmar. Projektet skapades av en specialpedagog som arbetade med tonåringar som hade svårigheter med inlärning. Denna specialpedagog omvandlade sin undervisningslokal till en ”lässtuga” som inbjöd till lustfylld läsning. Läsningen skulle för dessa elever inte vara kravfylld utan lustfylld. Detta skedde genom att eleverna inte blev förhörda på böckerna eller att de tvingades skriva recensioner.

⁵⁷ Monica Nilsson & Ulla Sundemo, *Symposium 2000 – ett andraspråksperspektiv på lärande* (Halmstad: Bulls Tryckeriaktiebolag, 2001)

⁵⁸ Elizabeth Bexell, *Funkande läsning – ett läsprojekt vid Funkaboskolan i Kalmar* (Vår skola, specialundervisning Häfte 4, 2002)

⁵⁹ Lindö 2005

⁶⁰ Myndigheten för skolutveckling *LekaSpråkaLära – lärande lek om språk i förskola och bibliotek*, (Elanders Gotab, 2004)

⁶¹ Myndigheten för skolutveckling 2004

⁶² Lindö 2005

⁶³ Nilsson & Sundemo 2001

Specialpedagogen fungerade dock som en handledare som fanns tillgänglig för att diskutera böckerna och elevernas upplevelser av dem. Efter avslutat projekt fick samtliga elever fylla i en utvärderingsenkät. Resultatet av dessa visade att alla tyckte att det var roligt att läsa och nästan alla ansåg att de hade utvecklats i sitt läsande. En elev kunde dessutom se att det fanns en koppling mellan sin läsutveckling och ökade resultat i övriga ämnen.

”Att göra alla lektioner till språklektioner” var arbetsnamnet på ett språkprojekt som kom till på en skola i ett storstadsområde där mer än femtio procent av barnen hade annat modersmål än svenska.⁶⁴ Detta projekt uppkom till följd av den låga andelen godkända resultat på de nationella proven i årskurs fem. ”Syftet var att låta litteraturläsning få stort utrymme och låta samtalande, läsande och skrivande aktiviteter genomsyra och integrera verksamheten under dagen i för barnen relevanta sammanhang”.⁶⁵ Under projektet användes skönlitteratur istället för läromedel, till stöd för detta fanns en drivande och engagerad lärare med ansvar för skolans bibliotek. Denna lärare förespråkade boksamtal och fungerade som en inspirationskälla. Stor vikt lades vid att arbeta på ett ämnesintegrerat och tematiskt sätt där eleverna lärde av och tillsammans med andra. Dessutom påbörjades arbetet med dokumentation enligt portfoliomethoden. Som ett resultat av detta projekt kunde man se att elevernas språkliga förmågor utvecklats till det bättre. Dessutom gick det att se på de nationella proven att antalet godkända elever i svenska hade fördubblats och dessutom hade även resultaten i engelska och matematik följt samma mönster.

”LekaSpråkaLära” är samlingsnamnet för ett utvecklingsarbete som myndigheten för skolutveckling utformat.⁶⁶ Tanken med detta arbete är att fortbilda förskollärare och bibliotekarier så att ett språkutvecklande samarbete kan växa fram. Det är viktigt att dessa professioner möts för att kunna planera språkutvecklande arbeten tillsammans. Grundskolan har idag många elever med annat modersmål än svenska vilket gör att inte bara att skolans undervisning förändras utan att det även måste ske en förändring av bibliotekens verksamhet. Syftet med arbetet är att eleverna ska få komma i kontakt med skönlitteraturen genom att leka, språka och lära. Vilket innebär att barnen via leken får använda sig av fantasi och kreativitet. I språkbegreppet ingår idag musik, rytmik, rörelse, dans, drama och bild. ”Arbetet skall utgå från en helhetssyn på barns utveckling och lärande”.⁶⁷ I arbetet fungerar pedagogerna som vägledare mot nya kunskaper. ”LekaSpråkaLära” är ett idag pågående projekt och detta har medfört att vi inte kunnat ta del av projektets resultat.

⁶⁴ Nilsson & Sundemo 2001

⁶⁵ Ibid. s.71.

⁶⁶ Myndigheten för skolutveckling 2004

⁶⁷ Ibid. s.8.

3. METOD

Som vi inledningsvis beskrev vill vi undersöka hur lärare menar att de skapar läslust hos sina elever och framförallt hos elever med annat modersmål än svenska. För att undersöka detta har vi valt att studera forskning och litteratur som berör detta ämne. Vi har även fördjupat oss i litteratur som behandlar forskningsmetoder för att kunna fatta beslut om för studien lämplig metod. I det följande kommer metodval, urval, genomförande, etiska överväganden och källkritik att presenteras samt en kort analys av hur det insamlade materialet sammanställts.

3.1 Metodval

För att få svar på våra forskningsfrågor valde vi att göra halvstrukturerade intervjuer.⁶⁸ Steinar Kvale menar att i en halvstrukturerad intervju utgår man från olika teman och frågeställningar. Under intervjuens gång finns det möjlighet att göra ändringar i frågornas ordningsföljd och ställa följdfrågor. Enligt Bo Johansson och Per Olov Svedner kan intervjuer byggas upp på olika sätt.⁶⁹ Den kan dels byggas på fasta frågor eller på friare formulerade frågor som kan varieras efterhand, denna variant av intervjumetod har till syfte att få så detaljerade svar som möjligt. Vid denna variant av intervju är det viktigt att det tas hänsyn till intervjupersonen och att frågorna anpassas till denne. ”Forskningsintervjun är en mellanmänsklig situation, ett samtal mellan två parter om ett tema av ömsesidigt intresse. Det är en specifik form av mänskligt samspel där kunskap utvecklas genom en dialog”.⁷⁰ Med detta menar Steinar Kvale att intervjupersonen delger intervjuaren nya kunskaper inom ett gemensamt intresseområde. För att få så uttömmande svar som möjligt är det viktigt att använda sig av öppna frågor. Dessa frågor gör det omöjligt för intervjupersonen att bara svara ja eller nej. Inför en intervju har intervjupersonen rätt till att ta del av undersökningens syfte, bli upplyst om sina möjligheter att avböja eller avbryta intervjun.⁷¹ Intervjupersonen har dessutom rätt till att ställa egna frågor om undersökningen och dessa skall besvaras på ett korrekt sätt.

3.2 Urval

Inför arbetet valde vi att begränsa antalet intervjuer till sex stycken lärare. Eftersom vårt syfte utgår från elever med annat modersmål än svenska blev vi begränsade till att söka intervjupersoner som arbetade vid skolor där flera kulturer och språk fanns representerade. I första hand kontaktade vi fyra lärare som vi har personlig anknytning till och som arbetar på mångkulturella skolor. För att komma i kontakt med ytterligare två lärare valde vi att ringa runt till mångkulturella skolor i en kommun i mellersta Norrland. Vid rundringningen till olika skolor med förfrågan till lärare om att delta i vår studie stötte vi på hinder. Ett antal lärare valde att tacka nej på grund av tidsbrist och att de tidigare deltagit i så många intervjuer. Två lärare accepterade att delta i vår undersökning. Slutligen gick tre skolor med på att delta, dessa var Forsskolan, Älvsolan och Strömskolan.⁷² Från Forsskolan deltog Lena, Sonja och Agnes, från Älvsolan Barbro och Kerstin och från Strömskolan Rebecka.⁷³

⁶⁸ Steinar Kvale, *Den kvalitativa forskningsintervjun* (Lund: Studentlitteratur, 1997)

⁶⁹ Bo Johansson & Per Olov Svedner, *Examensarbetet i lärarutbildningen* (Uppsala: X-O Graf Tryckeri AB, 2004)

⁷⁰ Kvale 1997 s.117.

⁷¹ Johansson & Svedner 2001

⁷² Skolornas namn är fiktiva

⁷³ Lärarnas namn är fiktiva

3.3 Genomförande

Inför intervjuerna hade vi förberett tolv stycken frågor som kom att kompletteras och till viss del varieras under intervjuerna.⁷⁴ Alla frågor handlade om hur lärare skapar läslust hos sina elever. I samtliga frågor hade vi elever med annat modersmål än svenska i åtanke. Till Forsskolan och Strömskolan har vi personlig anknytning, men däremot inte till Älvskolan. Vi valde att inte skicka ut frågorna i förväg, då vi ville ha spontana svar som inte kräver förberedelse eller att lärarna har läst in sig på ämnet. Inför varje intervju avsatte vi cirka fyrtiofem minuter. Vid intervjuerna valde vi att använda oss av bandspelare, detta för att vi aktivt skulle kunna lyssna, visa intresse och föra en dialog med personen som blev intervjuad.⁷⁵ En av oss ställde intervjufrågorna och den andre var observatör. Vid varje intervju turades vi om att intervjua och observera, för att skapa en tydligare helhetsbild. Intervjuerna har transkriberats från talspråk till ett mer formellt skriftspråk.

Intervju ett, två och tre gjordes på Forsskolan, under loppet av två dagar. Detta är en mångkulturell f-6 skola och alla skolans klasser finns i samma byggnad. I skolan går det cirka trehundra elever. Skolans område gränsar till skog och natur. Två av intervjupersonerna arbetar som lärare i år 1-3 och den tredje arbetar i år 4-6. Intervjuerna genomfördes under dagtid, när intervjupersonerna hade ledigt i schemat. När vi genomförde intervjuerna ett och två med Sonja och Lena satt vi i ett av arbetslagens arbetsrum. Vid den tredje intervjun med Agnes hade vi möjlighet att sitta i ett konferensrum. Eftersom vi hade möjlighet att nyttja ett arbetsrum och ett konferensrum kunde intervjuerna ske ostört.

Intervju fyra och fem med Barbro och Kerstin genomfördes en eftermiddag på Älvskolan. Det är en mångkulturell f-6 skola, där det talas mer än trettio olika språk. Skolan ligger inrymd i ett större bostadsområde. Till skolan hör ett antal byggnader och detta medför att klasserna är utspridda på skolans område. På skolan går det cirka tvåhundra femtio elever. En av intervjupersonerna arbetar i år 1-3 och den andra i år 4-6. Intervjuerna genomfördes i respektive lärares klassrum, efter skoldagens slut.

Intervju sex med Rebecka genomfördes hemma hos en av oss. Denna intervju präglades av en kamratlig anda, då en av oss har personlig anknytning till denna lärare. Läraren arbetar på Strömskolan, en f-9 skola. Skolan har cirka fyrahundra elever och ligger nära skog och natur. Tidigare var skolan uppdelad på tre olika huvudbyggnader, idag är de sammanbyggda. Läraren är utbildad 4-9 lärare med svenska och idrott som huvudämnen och arbetar idag som klasslärare i år sex.

3.4 Etiska överväganden

Inför intervjuer menar Johansson och Svedner att man bör delge deltagarna undersökningens syfte, tillåta deltagarna ställa frågor och få dem besvarade samt att säkra deltagarnas anonymitet.⁷⁶

Allmänt kan sägas att man för en viss forskningsuppgift bör välja en metodik som minimerar det tänkbara skadliga konsekvenserna för berörda människor, om metoderna i övrigt är någorlunda likvärdiga. Dessutom bör

⁷⁴ Se bilaga 1

⁷⁵ Kvale 1997

⁷⁶ Johansson & Svedner 2001

nyttan av den forskning som planerats, och det vetenskapliga värdet av det resultat som kan förvänta, vägas mot det skadliga konsekvenserna.⁷⁷

Vi har valt att ge de intervjuade personerna fiktiva namn för att skydda pedagogernas identitet. Vilket medförde att intervjupersonerna kände sig trygga i den situation de befann sig i. De inspelade banden förvaras hos en av oss och vår avsikt är att förvara dem i ett år. För att öka tryggheten hos de intervjuade har vi även valt att inte återge intervjuerna i sin helhet.

3.5 Källkritik

I vår forskning valde vi att använda oss av intervjuer som metod. Valet av metod kan ha styrts av tidigare forskning som vi känner till och även den ringa erfarenhet som vi har av andra metoder. Svårigheter som kan uppstå vid intervjuer är att intervjupersonen inte ger så uttömmande svar som önskats. Dessutom kan det vara så att intervjun inte avspeglar verkligheten.⁷⁸ Vår personliga kännedom till några av intervjupersonerna kan möjligtvis ha påverkat vårt förhållningssätt vid intervjuerna. Till dessa intervjupersoner ställde vi fler följdfrågor, eftersom vi sedan tidigare har kännedom om deras arbetssätt. Vi kan även ställa oss kritisk till att intervjupersonerna i vår undersökning är av samma kön. Det är möjligt att resultatet sett annorlunda ut vid en heterogen undersökningsgrupp. För att se hur det konkreta arbetet med att skapa läslust ser ut i praktiken kanske observationer under en längre tid kombinerat med intervjuer resulterat i ett mer trovärdigt resultat.

3.6 Analys

När intervjuerna var avslutade sammanställde vi materialet i sju huvudkategorier. Vid sammanställningen av kategorierna letade vi efter mönster, vilka likheter eller skillnader som fanns i materialet. De sju kategorierna som vi fann är; praktiskt arbete med läslust, bearbetning av skönlitteratur, tillgänglighet, läslustskapande hos elever med annat modersmål, samarbete med modersmållärare, möjligheten att läsa litteratur på sitt modersmål och läsning av sagor och böcker från andra kulturer.

⁷⁷ Bengt Gustavsson & Göran Hermerén & Bo Petersson, *Vad är god forskningsed? : synpunkter, riktlinjer och exempel* (Stockholm: Vetenskapsrådet, 2005) s.32.

⁷⁸ Johansson & Svedner 2001

4. RESULTAT OCH ANALYS

I detta avsnitt ger vi en kort presentation av de intervjuade lärarna vid de aktuella skolorna. Vid granskningen av intervjuerna utkristalliserade sig sju kategorier, om hur läslust skapas med särskilt fokus på elever med annat modersmål än svenska. Dessa huvudkategorier är: Praktiskt arbete med läslust, bearbetning av skönlitteratur, tillgänglighet, läslustskapande hos elever med annat modersmål, samarbete med modersmållärare, möjligheten att läsa litteratur på sitt modersmål och läsning av sagor och böcker från andra kulturer. Inledningsvis har vi valt att presentera kategorier utifrån hur lärarna allmänt anser sig skapa läslust hos eleverna, därefter lyfter vi fram kategorier som belyser elever med annat modersmål än svenska. För att förtydliga vad de intervjuade lärarna sagt har vi valt att avslutningsvis sammanfatta deras åsikter.

Lena är en lärare i femtioårsåldern, hon har arbetat hela sitt yrkesverksamma liv som lärare. Vid Forsskolan har hon arbetat i cirka tio år. Sonja är en lärare som börjar närma sig pensionsåldern. Hon har arbetat som lärare i hela sitt yrkesverksamma liv. På Forsskolan har hon arbetat sedan starten för cirka tjugo år sedan. Agnes är en lärare i trettio årsåldern som har arbetat som lärare i åtta år. Hon har arbetat vid Forsskolan under hela sitt yrkesverksamma liv.

Barbro är en lärare som närmar sig pensionsåldern. Hon har arbetat cirka tjugofem år som lärare. Kerstin är en lärare i femtioårsåldern, som har arbetat hela sitt yrkesverksamma liv som lärare. På Älvskolan har hon arbetat i cirka femton år. På sin fritid skriver hon en del läromedel i svenska.

Rebecka är en lärare i trettioårsåldern, som har arbetat som lärare i cirka tio år. På Strömskolan har hon arbetat i fem år. Tidigare arbetade hon på en skola i en mellanstor stad i södra Sverige.

4.1 Praktiskt arbete med läslust

Lena menar att genom högläsning skapas läslust hos eleverna. När Lena väljer högläsning böcker utgår hon från elevernas önskemål och dessa försöker hon variera med relationsböcker, roliga böcker men även sagor. De sagor hon väljer har ofta traditionella inslag såsom drakar och prinsessor. Vidare tycker sig Lena se att eleverna har fått större läslust sedan de fick sagor i läsläxa. När det gäller läsläxorna är läromedlen utbytta mot korta sagosamlingar. För att ytterligare öka elevernas läslust brukar Lena anordna författarveckor där eleverna läser kända verk av olika författare och om de olika författarnas liv.

Sonja anser att hon skapar läslust genom att läsa och berätta mycket för sina elever. ”Jag ger dem kunskap om allt roligt som finns att läsa”.⁷⁹ För att locka eleverna till att läsa anser Sonja att böcker ska sättas i händerna på dem på en gång de kommer till skolan. Hon använder sig av läsprojekt för att locka eleverna till att läsa. Under dessa läsprojekt är även föräldrarna involverade. I det pågående läsprojektet ingår det att eleverna ska läsa högt för någon vuxen minst tre gånger i veckan. Eleverna väljer böcker i skolbiblioteket och så fort dessa är utlästa väjer de nya.

⁷⁹ Sonja Forsskolan 2005-11-21

Agnes påpekar att det är viktigt att se läsmöjligheter överallt, eleverna behöver få kunskap om när man behöver sina läsfärdigheter, till exempel vid läsning på mjölkpaket och skyltar. Hon anser att läslust skapas genom att eleverna får läsa mycket i lugn och ro. Hennes elever har schemalagd läsning två gånger i veckan. Vid valet av högläsningböcker är det Agnes eget intresse som styr. ”Det är nog mycket mitt eget intresse som styr, vad jag själv har tyckt om... böcker som jag själv tycker är otroligt fantasieggande”.⁸⁰ Valet faller ofta på fantasiböcker och sagoböcker. Hon anser att böckerna inte får vara för svåra utan att de ska vara lätta att förstå och ta till sig.

”Läslust får man genom att läsa mycket och att höra och sen att man läser mycket för dem och visar för dem hur roligt det är med böcker”.⁸¹ Barbro anser att hon skapar läslust genom att läsa mycket för sina elever, välja lämpliga böcker, att det ska finnas massor av böcker tillgängliga och att eleverna får läsa mycket under skoltid. Hon menar att man ska läsa högt för sina elever varje dag och när man läser högt är det av stor vikt att man läser med inlevelse. Hon försöker välja högläsningböcker utifrån elevernas intresse. Förutom detta tänker hon ibland på att välja böcker som eleverna kan känna igen sig själva och sina känslor i. Utöver att de har högläsning varje dag så menar Barbro att det bör avsättas tid för dagliga lässtunder för eleverna. Barbro bygger sin läsundervisning på olika tema i de olika årskurserna. Temat som hon arbetar med för tillfället är sagor. Då väljer hon inte bara att arbeta med nya sagor utan varierar sig även med klassiska sagor. När Barbro får nya böcker till klassen brukar hon presentera dessa böcker på ett sätt som skapar nyfikenhet hos eleverna till att läsa dessa böcker. Eleverna i Barbros klass är indelade i läsgrupper, en liten bokklubb, där de i gruppen läser samma bok som de sedan samtalar och besvarar frågor kring. En gång per år anordnas en läslustvecka i årskurs 4-6 på Älvskolan, under denna vecka läser eleverna i princip hela dagarna. Barbro har valt att som ensam lärare i årskurs 1-3 att delta om än i en förminskad form. Barbros elever deltar inte i de gemensamma aktiviteterna som de äldre eleverna har, utan fokus ligger på att eleverna får möjlighet att läsa mycket skönlitteratur. Under denna vecka får eleverna medtaga kuddar och madrasser för att skapa en sådan mysig atmosfär som möjligt i klassrummet. Barbro anser även att lärarens eget läsintresse avspeglar sig på eleverna. ”Har man som lärare ett stort läsintresse så smittar det av sig och eleverna får inspiration om läraren verkligen visar glädjen med att läsa”.⁸²

Kerstin anser att läslust skapas utifrån tre viktiga komponenter. Dessa är tillgång till böcker, tid för läsning och en engagerad lärare. Denna engagerade lärare bör finna stort nöje och stimulans i att själv läsa böcker. Hon anser att detta engagemang smittar av sig på eleverna. Som ytterligare en viktig punkt vill Kerstin lägga till reflektion. När Kerstin väljer böcker till högläsningen anser hon att dessa skall väljas med omsorg och att det är viktigt att inte välja böcker som tidigare lästs i klassen. Vidare anser hon att som lärare bör man ha läst boken först själv, detta för att man ska kunna förbereda sig och undvika otrevliga överraskningar. ”För ibland när man läser en bok så blir man så överraskad. Det kanske står ett könsord där mitt i alltihop och så vet man inte om man ska säga det eller inte”.⁸³ Två gånger per år brukar Kerstin träffa alla skolans elever för att introducera nya böcker. Böckerna som presenteras är både skönlitterära och faktaböcker. Inför denna introduktion av böckerna har Kerstin själv läst dem alla för att på bästa sätt kunna presentera dem för eleverna för att skapa nyfikenhet hos dem. Hon arbetar även med ett material från AV – centralen som bygger på bok, band och film. På detta sätt kommer eleverna i kontakt med olika genrer. ”Det ena ska inte få vara

⁸⁰ Agnes Forsskolan 2005-11-21

⁸¹ Barbro Älvskolan 2005-11-23

⁸² Ibid.

⁸³ Kerstin Älvskolan 2005-11-23

bättre än det andra annars är det ju så här lite grann frökensaktigt, så är ju boken bättre”.⁸⁴ Eleverna får både läsa, lyssna och se på samma berättelse. Vidare anser Kerstin att det är viktigt att informera föräldrarna om hur arbetet i klassen ser ut. Detta för att skapa en positiv inställning till läsning även hos föräldrarna. Då även Kerstin arbetar på Älvskolan inkluderas hon i den årliga läslustveckan, som hon till stor del är ansvarig för. Under denna vecka får eleverna läsa böcker i stort sett oavbrutet.

Rebecka menar att genom att läsa olika typer av texter såsom sagor och fiktion skapar man läslust hos eleverna. Sedan bör eleverna få möjligheter att lyssna till högläsning och se filmatiseringar av berättelser. Rebecka använder lästeman i sin undervisning och för tillfället arbetar de med klassiker. Dessa teman styr även valen av högläsning böcker. Vid tematösa perioder försöker Rebecka att välja humoristiska böcker till högläsningen då hon anser att dessa har en bred publik. Tips från kollegor kan även inspirera till val av högläsning böcker. Eleverna i Rebeckas klass är indelade i nivågrupperade läsgrupper. I dessa grupper läser eleverna olika böcker som de sedan tillsammans reflekterar kring. För att skapa läslust hos sina elever tror hon att det är av stor vikt att hon varierar sina arbetsätt. ”Jag tror att man ska göra på många olika sätt, att man inte bara alltid ska köra högläsning eller alltid läsa bänkbok eller alltid skriva bokrecension. Jag tror att man ska variera ganska mycket”.⁸⁵ Hon anser även att man själv bör läsa ungdomsböcker för att hålla sig uppdaterad.

4.1.1 Analys, praktiskt arbete med läslust

Samtliga lärare anser att de skapar läslust hos sina elever genom att ge dem tid för läsning och möjlighet att läsa mycket skönlitteratur men även facklitteratur. De menar att det måste finnas avsatt tid för läsning så att läsningen inte bara sker på lösryckta stunder eller som extraarbete när annat arbete är slutfört. Avsatt tid för läsning är en väsentlig del av undervisningen.⁸⁶ Lena, Sonja, Barbro, Kerstin och Rebecka menar att de skapar läslust genom att läsa och berätta mycket för eleverna. Förutom att läsa högt för eleverna anser de att de bör berätta för dem om allt roligt som finns att läsa, såsom böcker, tidningar, sagor, brev med mera. De menar vidare att högläsningen ska vara dagliga inslag i undervisningen. Rigmor Lindö menar att högläsning är särskilt viktig framförallt för elever som inte läser skönlitteratur själva.⁸⁷ Hon menar att det även är viktigt för elever som har annat modersmål eller som kommer ifrån hemmiljöer där läsning inte är en naturlig del i vardagen. Kerstin har åsikter om valet av högläsning böcker.⁸⁸ Hon anser att dessa böcker bör väljas med omsorg och menar att lärare måste vara aktiva i sitt val av böcker som det ska diskuteras och reflekteras kring. Kerstin menar dessutom att reflektioner kring böcker är viktigt.⁸⁹ Agnes skiljer sig från de övriga då hon anser att läslust främst skapas genom att eleverna får läsa i lugn och ro själva.

Vi finner likheter mellan Barbro och Kerstins inställning när det gäller lärarens personliga inställning och engagemang till läsning. De menar att lärarens läslust smittar av sig på eleverna. De tycker dessutom att läraren bör vara påläst i barn- och ungdomslitteraturen vilket även Rebecka anser. För att kunna stimulera eleverna till att lyssna, läsa och samtala om böcker bör en bra lärare vara väl förtrogen med barn- och ungdomslitteratur.⁹⁰

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Rebecka Strömskolan 2005-11-23

⁸⁶ Jfr. Keene & Zimmermann 1997

⁸⁷ Lindö 2005

⁸⁸ Jfr. Chambers 1993

⁸⁹ Jfr. Ibid.

⁹⁰ Jfr. Ibid.

Lena har ändrat konceptet för läsläxan då elevernas läsläxa numera består av skönlitteratur istället för traditionella läromedel. Hon menar att läslust skapas genom att använda sig av skönlitteratur i undervisningen.⁹¹

Genom att lära av skönlitteratur, film och teater utvecklar eleverna sin förmåga att tala, lyssna, se, läsa och skriva.⁹² I Kerstin och Rebeckas undervisning är skönlitteratur, film och bandinspelningar ett tydligt inslag. De anser att det är av stor vikt att eleverna får kännedom om olika genrer. Ett annat sätt att skapa läslust är genom att arbeta som Barbro och Rebecka. Deras elever är indelade i läsgrupper. Detta för att eleverna ska få gemensamma läsoplevelser som sedan kan diskuteras. Gemensamma läsoplevelser skapas i interaktion och dialog.⁹³ Vi lär tillsammans och av varandra.

Alla de intervjuade lärarna utom Agnes talar om att läsprojekt av olika slag främjar läslusten. De arbetar med olika projekt såsom, läslust veckor, lästeman av olika slag, författar veckor eller andra läsprojekt. Dessa projekt har likheter med de projekt som vi tidigare presenterat.⁹⁴ Likheterna ligger bland annat i att skönlitteraturen är utgångspunkten, att lustfylld läsning skall upplevas genom denna och att biblioteken involveras i projekten.

4.2 Bearbetning av skönlitteratur

Vid bearbetningen av skönlitteraturen arbetar Lenas elever med varierade former av recensioner. Lena försöker även att arbeta med grammatik och språklära utifrån skönlitteraturen. Hennes elever för även samtal om böcker och om innehållet i dessa. Frågor som hon ställer till eleverna är till exempel, vad tror ni kommer att hända sedan eller skulle ni vilja ha något annorlunda slut? Många gånger får Lenas elever tillfälle att illustrera bilder till texterna.

När Sonja och hennes elever bearbetar sagor och böcker händer det att eleverna gör illustrationer till texterna. ”Alltså ofta är det så att om man gör en sak så ritar eleverna eller illustrerar den”.⁹⁵ Hon använder sig även av olika övningar som är kopplade till sagorna. Dessa övningar innebär bland annat att eleverna får ordna bilder i kronologisk ordning utifrån texten. Sonja använder sig även av läsprojekt och bearbetningen av projektlitteraturen sker i form av recensioner. Dessutom bokförs antalet sidor som eleverna läst i form av ”läshattar”. I dessa läshattar målar eleverna en bit av hatten varje gång de läst ett visst antal sidor.

Agnes elever bearbetar inte skönlitteraturen de läst själva, då Agnes anser att det inte skall upplevas kravfyllt att läsa. Hon menar att det viktiga är att eleverna finner det egna intresset för att läsa och lusten för detta. Däremot brukar högläsningböckerna bearbetas i form av samtal om det tidigare lästa innehållet. Hon anser att samtalen kring böckerna framför allt skall hållas när läsningen är avslutad. ”Jag brukar göra så att man kanske sammanfattar när

⁹¹ Jfr. Lindö 2005

⁹² Jfr. Kursplan i svenska

[http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3890 &extraId=2087](http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3890&extraId=2087) 2005-12-07 kl.10.57

⁹³Jfr. Dysthe 2001

⁹⁴ Listiga räven - läsinläring genom skönlitteratur, Barnboksfiguren – en tillgång på olika plan, Funkande läsning, Att göra alla lektioner till språklektioner och LekaSpråkaLära.

⁹⁵ Sonja Forsskolan 2005-11-21

man läst färdigt, lite mer men inte bryter mitt i utan förklarar saker och ting efteråt som behöver förklaras eller sammanfattar det man har läst med några få rader bara”.⁹⁶

Barbros elever får bearbeta skönlitteraturen genom bland annat dramatiseringar, samtal och diskussioner. Eleverna får dramatisera olika sagor och böcker men får även möjlighet att författa egna pjäser. Samtalen om böckerna sker både under tiden de läser men även vid avslutad läsning. ”Ibland är det ju någonting som när vi just läser som vi diskuterar om och ibland blir det efteråt”.⁹⁷ Hon anser att dessa diskussioner kan bli väldigt spontana och på så sätt väldigt fruktgivande. Barbro brukar även använda skönlitteraturen för grammatisk träning.

Kerstin anser att det är viktigt att eleverna får möjlighet att diskutera och prata om böckerna. ”Det här oreflekterade läsandet det har vi ju och det är ju som avkoppling mera. Men man behöver ofta prata runt i kring det man läser. Att använda böckerna så”.⁹⁸ De använder sig av boksamtal med frågor som, vad handlar boken om så här långt och kan du berätta någonting om någon av huvudpersonerna? Eleverna får även frågor som handlar om vilken rollfigur de kan identifiera sig med. Diskussionerna kan handla om skrivtekniska knep såsom hur man på bästa sätt lockar en läsare att läsa vidare. Hon använder ofta skönlitteraturen i ett grammatiskt syfte då eleverna till exempel får söka efter verb och substantiv. Vid bearbetningen av böckerna under läslustveckan så inkluderas slöjdlärare som låter eleverna arbeta med ”handens arbete”.⁹⁹ Under denna vecka får eleverna möjlighet att gå på en litterär tipsrunda, dessutom avslutas veckan med en maskerad där eleverna, om de vill, får klä ut sig till en litterär figur. I slutet på veckan delas bokpriser ut till olika elever. Kerstin berättar vidare om hur skönlitteratur någon gång använts till att samtala och bearbeta sorg. När de hade läst en bok som handlade om två föräldrar som omkom i en bilolycka relaterade eleverna detta med ett dödsfall i klassen. Detta bidrog till djupa diskussioner där alla elever ville vara delaktiga. Kerstin menar att detta kanske inte skapar läslust men det visar att skönlitteratur även kan ha ett annat syfte.

Vid bearbetning av skönlitteratur i Rebeckas klass får eleverna skriva korta sammanfattningar av böckerna. Eleverna delar även ut omdömen om böckerna som de redovisar i tvärgrupper. Hon brukar dessutom använda sig av läsförståelsetest för att kontrollera vad eleverna förstått. Eleverna arbetar ofta med att illustrera särskilda händelser som de fastnat för i texten. Högläsningsböckerna brukar inte bearbetas på något särskilt sätt förutom att Rebecka och eleverna ibland diskuterar svårbegripligt innehåll. Rebecka känner sig tveksam till hur skrivandet av recensioner används, då hon anser att dessa många gånger upplevs som ett krav hos eleverna och hämmar deras läslust. ”Jag kan känna att man ganska ofta möter ett motstånd, eller första frågan som barnen ställer innan de har valt sin bok är; ska jag skriva en bokrecension på den här? Jag brukar inte tvinga dem!”.¹⁰⁰

4.2.1 Analys, bearbetning av skönlitteratur

Arbetet med att bearbeta skönlitteratur skiljer sig mellan de olika lärarna. Med det går även att se vissa likheter. Lena och Sonja låter ofta sina elever bearbeta böckerna i form av recensioner. Eleverna får arbeta med varierade former av recensioner. Detta med recensioner

⁹⁶ Agnes Forsskolan 2005-11-21

⁹⁷ Barbro Älvskolan 2005-11-23

⁹⁸ Kerstin Älvskolan 2005-11-23

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Rebecka Strömskolan 2005-11-23

är något som Agnes och Rebecka känner sig tveksamma till då de anser att recensioner kan upplevas som kravfyllda av eleverna och istället kan hämma deras läslust. Om eleven känner olust inför läsandet kan det bidra till att denne hellre slutar läsa än att uppleva ett misslyckande.¹⁰¹

Alla de intervjuade lärarna utom Sonja använder sig av samtal kring böckerna, men samtalen skiljer sig åt. Rebecka och Agnes samtal om böckerna med eleverna handlar ofta om ordförståelse och det tidigare lästa innehållet. Lena, Barbro och Kerstins elever samtalar och diskuterar om innehållet, fortsättningen, huvudpersonerna, om de skulle kunna identifiera sig med någon i böckerna och så vidare. Det är detta som är boksamtal.¹⁰² Samtal kring texter kan få barn och böcker att mötas och skapa barn som reflekterar över sitt läsande.¹⁰³ Aidan Chambers anser att boksamtalen bygger på utbyte av entusiasm, frågetecken och kopplingar.¹⁰⁴ De gemensamma bearbetningarna av litteratur är extra viktig för de elever som ännu inte är läsare.¹⁰⁵ Margareta Holmegaard menar att det är genom att reflektera över litteraturen som det skapas en bättre och djupare förståelse.¹⁰⁶ Det är genom att använda språket och litteraturen i gemensamma upplevelser som det skapas möjligheter för eleverna att uttrycka vad de tänker och känner. På så sätt får eleverna ett vidgat perspektiv och ökad kunskap om sin omvärld.¹⁰⁷ Kerstin menar att skönlitteraturen inte bara skapar läslust utan även kan fungera i ett annat syfte. Kerstins elever kopplade samman ett dödsfall i en bok med ett dödsfall i klassen. Detta bidrog till djupa aktiva diskussioner. Böcker ger möjlighet till att tala om sådant som ligger långt borta och att böcker kan ge beredskap i samband med bland annat sorg.¹⁰⁸ Margareta Holmegaard menar att i arbetet med att diskutera och samtala om litteratur bör elevernas erfarenheter stå i fokus.¹⁰⁹

Flera av lärarna anser att skönlitteratur kan vara en ingångsport till att arbeta med grammatik och språklära. Istället för att använda traditionella läromedel används skönlitteratur som utgångspunkt. Till exempel får Kerstins elever i uppgift att söka efter verb och substantiv i sina böcker. ”Litteraturläsningen vidgar omvärldskunskaperna och utgör en grund för ord- och begreppsinsläring i meningsfulla sammanhang. Arbetet kring väl valda skönlitterära texter ger möjligheter till en allsidig övning i språket”.¹¹⁰ Även texters struktur och uppbyggnad tycker Lena, Barbro och Kerstin är lämpligt att diskutera i bearbetningarna av litteraturen. Till exempel kan litteraturen uppmärksamma eleverna på språkets uppbyggnad och olika sorters texter kan ge en allsidig övning i språket.¹¹¹

Sonja och Rebecka använder sig av estetiska inslag i bearbetningen såsom att måla och illustrera till texter. Barbro berättar om hur de brukar dramatisera och författa pjäser för att eleverna ska få bearbeta dem på olika sätt. Rigmor Lindö menar att läslust skapas genom starka läsoplevelser som bör kännas med hela kroppen.¹¹²

¹⁰¹ Jfr. Brodow & Rininsland 2005

¹⁰² Jfr. Chambers 1993

¹⁰³ Jfr. Ibid.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Jfr. Lindö 2005

¹⁰⁶ Holmegaard 1999

¹⁰⁷ Jfr. Ibid.

¹⁰⁸ Jfr. Amborn & Hansson 1998

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Kursplanen i svenska som andraspråk

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3891&extraId=2087> 2005-12-07 kl.11.15

¹¹¹ Jfr. Ibid.

¹¹² Lindö 2005

4.3 Tillgänglighet

4.3.1 Bibliotekets betydelse

Lena och Sonja nyttjar det närliggande kommunala biblioteket flitigt då de anser att bibliotekets personal är inspirerande och kompetenta. Lena och Sonja inbjuds ofta till sagostunder och bokprat som bibliotekets personal håller i. Lena säger att ”vi brukar gå dit på sagostunder, ja de inspirerar oss, deras personal”.¹¹³ Personalen på biblioteket har kontinuerliga projekt som skolor inbjuds att delta i. Många gånger inspirerar dessa projekt till att lärarna startar läsprojekt med samma tema på skolan.

Både Agnes och Barbro nyttjar de kommunala biblioteken och anser att bibliotekarierna som arbetar där är kompetent och hjälpsam.

Kerstin använder sig ofta av biblioteket och hennes elever är väl förtrogna med de kompetenta bibliotekarier som arbetar där. Eleverna har dessutom stor kännedom om hur de kan utnyttja denna möjlighet på bästa sätt. Kerstin berättar om ett speciellt tillfälle när en av hennes elever med annat modersmål än svenska stolt kom och berättade hur han bett personalen på biblioteket beställa hem en bok åt honom. Boken ifråga var nyutkommen och Kerstin hade vid ett tidigare tillfälle berättat om den för klassen. Pojken var lyrisk över att han vara den förste som skulle få låna denna nyutkomna bok från biblioteket.

Rebecka anser att hon har ett givande samarbete med bibliotekarien på skolan. Rebecka säger; ”jag brukar ofta ta hjälp av vår duktiga bibliotekarie”.¹¹⁴ Bibliotekarien har kontinuerligt bokprat med eleverna (även om dessa blivit färre på grund av skolans ansträngda ekonomi) och Rebecka anser att dessa inspirationsstunder är väldigt givande. Dessutom använder hon ofta bibliotekariens spetskompetens när hon behöver råd och hjälp i val av till exempel högläsningböcker. Förutom detta är bibliotekarien duktig och villig att låna hem böcker från andra bibliotek. Ofta rör det sig om böcker på andra språk som skolans egna bibliotek har ett litet utbud av.

4.3.1.1 Analys, bibliotekens betydelse

Alla de intervjuade personerna anser att biblioteken har väldigt stor betydelse för både lärare och elever. De menar även att personalen på biblioteken är väldigt hjälpsamma och samarbetsvilliga. Rebecka påpekar även att bibliotekarierna lägger ned stor möda på att söka böcker från andra bibliotek, ofta rör det sig dessutom om böcker på andra språk. Rigmor Lindö menar att ett bra samarbete med bibliotekarier kan hjälpa läraren att skapa läslust hos sina elever.¹¹⁵ I projektet ”LekaSpråkaLära”¹¹⁶ knyts de bägge professionerna, det vill säga pedagogerna och bibliotekarierna, samman för att nå ett gemensamt mål, det vill säga språkutveckling.

Lena, Sonja och Rebecka berättar att de ofta inbjuds till sagostunder och bokprat som bibliotekets personal anordnar och bjuder in klasserna till. Utöver detta har bibliotekets personal kontinuerliga projekt som klasserna inbjuds att delta i. Lena och Sonja talar om

¹¹³ Lena Forsskolan 2005-11-21

¹¹⁴ Rebecka Strömskolan 2005-11-23

¹¹⁵ Lindö 2005

¹¹⁶ Myndigheten för skolutveckling 2004

vilken betydelsefull roll engagerade bibliotekarier har på samma sätt som bibliotekarien lyfts fram i projektet ”Listiga räven” som Birgitta Alleklev och Lisbeth Lindvall skriver om.¹¹⁷

4.3.2 Tillgänglighet av böcker

Lena anser att det bör finnas gott om böcker i klassrummet. Hon brukar använda fönstren i klassrummet för att visa upp de böcker som finns. Detta gör att det både inifrån och utifrån syns att i detta klassrum har böcker en stor betydelse. ”Böckerna ska ligga framme så att de syns i klassrummet”.¹¹⁸ Utöver de böcker som finns i klassrummet har Lenas elever tillgång till skolans bibliotek och det närliggande kommunala biblioteket.

Sonja, Agnes, Barbro och Rebecka anser alla att deras elever kommer i kontakt med böcker via klassrummet, skolbiblioteket och det kommunala biblioteket.

Kerstin menar att hennes elever kommer i kontakt med böcker via klassrummet, skolbiblioteket och det kommunala biblioteket. Hon är även ansvarig för skolans bibliotek och har tillsatt frivilliga ”biblioteksjobbare”.¹¹⁹ ”Men sedan har jag även startat några frivilliga biblioteksjobbare som ja, alltså det är taget från USA. Där jag har sett det på plats hur det används. Jag tyckte att det var väldigt bra, barn som kommer in och har hand om vissa hyllor där”.¹²⁰ Förutom de tidigare litteraturinstanserna så använder hon sig flitigt av skolbiblioteksservice¹²¹ och deras utbud.

4.3.2.1 Analys, tillgänglighet av böcker

Alla intervjupersonerna menar att deras elever kommer i kontakt med litteratur genom biblioteket som de alla nyttjar flitigt. Det gäller både skolornas bibliotek och de kommunala biblioteken. Kerstin låter även eleverna arbeta i skolans bibliotek med att sortera och ställa i ordning dem. Rigmor Lindö menar att ett bra samarbete med biblioteken underlättar för läraren i sitt arbete med att skapa läslust.¹²² Finns ett bra samarbete kan tillgängligheten till böcker öka.

Lena anser även att hennes elever kommer i kontakt med böcker i klassrummet där de placeras för att kunna synas, bland annat skyltas det med böcker i fönstren. Hon säger att det ska synas att litteratur är viktigt i hennes klassrum. Monica Axelsson menar att litteratur bör finnas i varje klassrum. Hon anser dessutom att litteratur på andra språk bör vara representerade i varje klassrum och i skolbiblioteken.¹²³

4.3.3 Elevernas val av böcker

Lena menar att hennes elever styrs av att de ”tror att ju tjockare böcker desto bättre”.¹²⁴ Med det menar hon att eleverna tror att tjocka böcker är bättre och ger en hög status.

¹¹⁷ Alleklev & Lindvall 2000

¹¹⁸ Lena Forsskolan 2005-11-21

¹¹⁹ Kerstin Älvsolan 2005-11-23

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Skolbiblioteksservice är en filialenhet till det kommunala biblioteket, där lärare kan beställa boklådor till klassen.

¹²² Lindö 2005

¹²³ Axelsson & Gröning & Hagberg – Persson 2001

¹²⁴ Lena Forsskolan 2005-11-21

När vi är tillsammans med eleverna och lånar så brukar jag försöka att tipsa dem och visa på att det inte är den tjockaste som är den viktigaste. Utan istället försöka visa på innehållet. Sedan kommer de till en sväng där de bara tar så lätta böcker som möjligt, men det gör ingenting bara de läser så. Det är ju det som är det viktiga.¹²⁵

Lena menar att elevernas val av böcker varierar, de läser bland annat gärna en bok som de sett den filmatiserade versionen av. Hon anser sig även se en tendens av att eleverna gärna väljer böcker som de tidigare haft som högläsning eller böcker i samma serie.

Sonja och Rebecka anser att eleverna i sina val av böcker styrs av den egna läsförmågan. I övrigt anser Rebecka att hon inte försöker styra eleverna i sitt val av böcker, däremot kan hennes elever styras av det pågående lästemat.

Agnes är medveten om att hon styr eleverna i deras val av böcker då det är hon som väljer böcker till den bokvagn som rullas in i klassrummet. Till den vagnen försöker hon dock blanda böckerna och hon ser alltid till att det finns spökhistorier, hästböcker, sportböcker och så vidare. Däremot får eleverna själva välja fritt av de böcker som finns på den aktuella vagnen. Vid besök på det kommunala biblioteket får eleverna fritt välja böcker.

Barbro anser att hon ibland är den som styr valet av elevernas böcker. Hon väljer då böcker som hon anser är viktiga för eleverna att läsa som till exempel böcker från en viss författare. Har eleven fattat tycke för en bok brukar hon visa på andra böcker från samma författare.

Kerstin anser att hon till en viss del styr eleverna i sitt val av böcker då hon är av uppfattningen att elever i årskurs 4-6 bör läsa kapitelböcker, bland dessa får eleverna välja själva. ”Men jag tycker ju inte att jag kan styra det så att de inte får ta en faktabok. Men ha en kapitelbok också på gång i bänken”.¹²⁶ Eleverna får inte fastna i böcker som är lättlästa utan bör med åren avancera till att läsa böcker som är mer utmanande. Ibland väljer hennes elever bilderböcker och hon anser att detta inte behöver vara alarmerande utan istället utvecklande då eleven med en viss mognad kan se andra saker i dessa böcker. Kerstin anser att detta med bilden också är en konst. Med detta menar hon att det är en konst att kunna tolka bilder likväl som en text. Hon är av den uppfattningen att eleverna påverkas av hur framsidan på boken ser ut. Många gånger vill eleverna läsa en spännande bok och ser inte framsidan spännande ut hamnar den åter i hyllan.

4.3.3.1 Analys, elevens val av böcker

Alla de intervjuade personerna menar att de till viss del styr elevernas val av böcker då de försöker hjälpa eleverna att finna böcker efter deras läsförmåga, samt att de ibland utmanar dem att välja lite mer avancerade böcker. Lev Vygotskij talar om den ”närmaste utvecklingszonen” som eleverna med hjälp av läraren kan nå.¹²⁷ Det vill säga att tillsammans med en skicklig handledare kan eleven nå nya kunskaper och utmaningar. Det är lärarens uppgift att fungera som en god vägledare/handledare. Att lärarna till viss del styr eleverna kan enligt Bengt Brodow och Kristina Rininsland hämma dem i deras läslust.¹²⁸ De menar att elever som själva får välja sin litteratur får en ökad läslust. Eleverna styrs av erfarenheter och

¹²⁵ Lena Forsskolan 2005-11-21

¹²⁶ Kerstin Älvsolan 2005-11-23

¹²⁷ Vygotskij 2001

¹²⁸ Brodow & Rininsland 2005

intressen i sina val av böcker.¹²⁹ Kerstin påpekar att ibland väljer hennes elever bilderböcker och detta kopplar hon samman med elevernas mognad och förmåga att tolka bilderna på ett nytt sätt. Bilder ger även rika möjligheter till samtal.¹³⁰

4.4 Läslustskapande hos elever med annat modersmål än svenska

Lena, Sonja, Agnes och Rebecka är alla överens om att i arbetet med elever med annat modersmål än svenska är det viktigt att gå lite långsammare fram vid introduktionen av bokstäver och texter i läsundervisningen. Dessutom menar de att det är viktigt att vara extra tydlig med att förklara ord och begrepp. Rebecka säger att hon blir tvungen att ändra sitt arbetssätt. ”Eftersom det är så mycket mera än bara att läsa mekaniskt om man inte har det som eget språk, det är så mycket som vi tar förgivet att man kan läsa mellan raderna, när vi talar svenska”.¹³¹ Sonja menar att ”dels går vi långsammare fram, tar små steg... och att de behöver lite enklare böcker och även där får man förklara många ord för invandrabarn”.¹³² Dessutom anser de alla att man bör tänka på att det alltid bör finnas lättlästa böcker tillgängligt. Lena säger ”att det bör finnas alla nivåer på svårighet att det finns lätta böcker, ja hela vägen, det kan aldrig vara för lätt”.¹³³ Däremot så anser Lena, Sonja, Agnes och Rebecka att i det stora hela bör arbetet med att skapa läslust hos dessa elever inte skilja sig från hur de lär eleverna att läsa i allmänhet.

Barbro var övertygad om att första gången hon fick elever med annat modersmål än svenska skulle hon vara tvungen att ändra sin undervisning, vilket hon också gjorde. Bland annat var hon mer tydlig med att förklara ord. Det visade sig att denna övertydlighet vara lika viktig för alla elever då även de som har svenska som modersmål saknar många ord och begrepp.

”Då visade det sig så att jag nog inte hade fattat att även svenska elever som har svenska som modersmål också har väldigt mycket begrepp och sånt som är lite luddiga för dem. Så jag upptäckte liksom att det var viktigt för alla att man liksom är lite övertydlig och frågar hela tiden, vet ni vad det här betyder? När man hör ett ord som man egentligen tycker att det där kan väl alla och sen så visar det sig att det kan de inte alls, det kanske är tre som kan och resten kan inte”.¹³⁴

Barbro har dessutom fått kvitto på att hennes arbetssätt att lära barn läsa är effektivt. Då resultaten av ett läsförståelsetest som gjorts på skolan visade att pojkar från hennes klass med annat modersmål än svenska hade höga resultat i jämförelse med andra.

Kerstin anser inte att hon arbetar på något annorlunda sätt med att skapa läslust hos dessa elever. Däremot anser hon att det är extra viktigt att tänka på vilka böcker man väljer till högläsning och annan läsning. Böckerna bör innehålla invandrabarn i huvudrollen. ”Det tror jag också är viktigt att nu de här invandrarkillarna får se att i böcker står det om oss”.¹³⁵ Hon är övertygad om att det är viktigt för invandrabarnen att det står om dem i böcker.

¹²⁹ Jfr. Ibid.

¹³⁰ Jfr. Amborn & Hansson 1998

¹³¹ Rebecka Strömskolan 2005-11-23

¹³² Sonja Forsskolan 2005-11-21

¹³³ Lena Forsskolan 2005-11-21

¹³⁴ Barbro Älvskolan 2005-11-23

¹³⁵ Kerstin Älvskolan 2005-11-23

4.4.1 Analys, läslustskapande hos elever med annat modersmål än svenska

Lena, Sonja, Agnes och Rebecka menar att de går långsammare fram i läsundervisningen vid introduktionen av ord och texter med elever med annat modersmål än svenska. De väljer lättlästa böcker till dessa elever för att skapa läslust. Lena, Sonja, Agnes och Rebecka menar även att de genom att förklara många ord och begrepp hjälper eleverna att tillgodogöra sig texterna. Margareta Holmegaard¹³⁶, Caroline Liberg¹³⁷ och Jim Cummins¹³⁸ menar alla att kunskaper i modersmålet är en förutsättning för att läsförmågan på andra språket ska kunna utvecklas. De menar vidare att om eleven inte har ord och begrepp på sitt modersmål är det väldigt svårt att tillgodogöra sig dessa i ett nytt språk. Olga Dysthe menar ur det sociokulturella perspektivet att all undervisning bör utgå från elevernas erfarenheter och kunskaper.¹³⁹ Lena, Barbro och Kerstin har tidigare angett att de genom samtal och diskussioner om böcker skapar läslust hos alla sina elever. Rigmor Lindö menar att de gemensamma bearbetningarna av böcker är av stor betydelse för elever som ännu inte själva är goda läsare.¹⁴⁰ I det stora hela menar Lena, Sonja, Agnes och Rebecka att arbetet med läslust hos elever med annat modersmål inte skiljer sig från hur de menar att de skapar läslust i övrigt.

Barbro utgick från, första gången hon fick elever med annat modersmål, att hon skulle vara tvungen att förändra sin undervisning till en viss del, bland annat genom att vara extra tydlig och förklara många ord och begrepp.¹⁴¹ Mening skapas och kunskaper utvecklas genom dialoger, det är av stor vikt att dialoger ständigt förs mellan lärare och elev.¹⁴² Barbro menar att det är nödvändigt att vara tydlig och föra en dialog med alla elever då många elever har dåligt ordförråd och begreppsbyggnad. Idag arbetar hon på samma sätt med alla elever oavsett bakgrund, med skönlitteraturen som utgångspunkt.

Kerstin menar att hon inte arbetar på olika sätt med att skapa läslust hos sina elever. Däremot anser hon att böcker bör väljas med omsorg och att dessa bör innehålla karaktärer och personer med invandrarbakgrund. Detta för att elever med annat modersmål ska kunna känna igen sig och identifiera sig med någon i böckerna. Bengt Brodow och Kristina Rininsland uppmärksammar på hur viktigt det är att välja passande litteratur.¹⁴³ De säger bland annat att det vore helt opassande att sätta tjocka svenska klassiker i händerna på en elev som inte har förförståelse och intresse för den sortens böcker.

4.5 Samarbete med modersmållärare

Alla de intervjuade lärarna menade att deras samarbete med modersmållärarna var liten eller obefintligt. Däremot så finns det modersmållärare som brukar höra sig för om vad Sonja och Barbro arbetar med i klassrummet för att kunna arbeta vidare med detta på modersmålet. De menar att modersmålläraren kan förtydliga och ge en förförståelse av ord och begrepp som kan vara svåra för eleven att relatera till.

¹³⁶ Holmegaard 1999

¹³⁷ Liberg 2001

¹³⁸ Cummins 2001A

¹³⁹ Dysthe 2001

¹⁴⁰ Lindö 2005

¹⁴¹ Jfr. Cummins 2001B

¹⁴² Jfr. Dysthe 2001

¹⁴³ Brodow & Rininsland 2005

Lena säger att samarbetet med modersmålslärarna är dåligt.

Det tror jag man kan skylla på... vi har uppmärksammat det massor av gånger vilken resurs de är. Vi skulle behöva jobba mer med varandra men när? Det är svårt att få ihop det, väldigt svårt. Men helt självklart så är ju de lika intresserade som vi av att arbeta tillsammans.¹⁴⁴

Agnes menar att modersmålsundervisningen läggs på samma tid som den ordinarie undervisningen. ”Men tyvärr är det ju så att det tas tid utav vanlig undervisning. Jag tror att det blir ohållbart tyvärr. Vårt önskemål är att det ska ligga efter skoltid men det blir ohållbart för modersmålslärarna istället”.¹⁴⁵ Hon anser att modersmålsundervisningen bör ske på raster eller efter skoltid eftersom eleverna behöver tiden i skolan för att träna svenska. Vidare berättar Agnes att hon gått en dagskurs där syftet var att förena modersmålslärare med de övriga lärarna. ”Vänta lite, jag gick en kurs där jag träffade dem en dag och satt och pratade lite grann. Om de olika jobben och hur man skulle kunna förena dem varandra. Annars är det ju ingenting”.¹⁴⁶

Kerstin anser att det är lite upp till modersmålsläraren att se till att det finns någon form av samarbete. De brukar talas vid men något samarbete existerar egentligen inte.

Barbro känner sympati med modersmålslärarna då de oftast är knutna till flera olika skolor. Detta bidrar till att modersmålslärarna är stressade och inte hinner arbeta upp ett samarbete med alla klasslärare. Barbro säger att ”de är ju ofta så stressade stackarna, för de har ju några timmar här på en skola och sedan några timmar där”.¹⁴⁷

4.5.1 Analys, samarbete med modersmålslärare

Margareta Holmegaard menar att på skolorna bör det råda en positiv attityd till nya kulturer och språk. Hon anser vidare att skolledare och politiker måste arbeta för att höja modersmålens status i skolan.

En orsak till att lärare är tveksamma till modersmålsundervisning för tvåspråkiga elever tycks vara bristen på tid för språkinläring. Man vill värna om lektionstiden för svensk inläringen och dessutom hävdar man svenskans betydelse som det gemensamma kommunikationsspråket i skolan.¹⁴⁸

Flera av de intervjuade lärarna uttrycker sig om modersmålsundervisning på samma sätt som i citatet ovan. Bland annat uttrycker Agnes frustration över att modersmålsundervisningen läggs på samma tid som den ordinarie undervisningen, eftersom hon anser att eleverna behöver tiden i skolan till att träna sig i det svenska språket. Enligt hennes åsikt vore det bästa om modersmålsundervisningen kunde läggas på raster eller efter skoltid. Monica Axelsson anser däremot att modersmålslärarna borde anställas vid skolorna för att bli en naturlig del av elevernas vardag.¹⁴⁹ Hon menar att en sådan anställning skulle göra det möjligt att samplanera

¹⁴⁴ Lena Forsskolan 2005-11-21

¹⁴⁵ Agnes Forsskolan 2005-11-21

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Barbro Älvskolan 2005-11-23

¹⁴⁸ Holmegaard 1999

¹⁴⁹ Axelsson & Gröning & Hagberg – Persson 2001

undervisningen mellan lärarna. Jim Cummins menar att för att eleverna ska uppvisa goda resultat bör de få möjlighet att vistas i en tvåspråkig skolmiljö.¹⁵⁰ Barbro påpekar i sin intervju att hon känner sympati med modersmållärarna av just den anledningen att de dagligen undervisar på en rad olika skolor. Detta menar hon bidrar till modersmållärarnas stressade situation. Margareta Holmegaard anser dessutom att statusen på modersmålet bör höjas och mångkulturella inslag bör ses som en tillgång och inte ett hinder i skolan.¹⁵¹

4.6 Möjlighet att läsa litteratur på sitt modersmål

Lena, Agnes, Barbro och Kerstin menar alla att deras elever med annat modersmål inte ges möjlighet att läsa böcker på detta språk i den ordinarie undervisningen. Agnes säger; ”inte på de vanliga lektionerna. Det blir i så fall på deras modersmålslektioner. Det har jag ingen koll på vad de gör när de är där...”.¹⁵² De menar alla att i den ordinarie undervisningen är viktigt att eleverna får träna på svenskan för att de ska kunna klara sig i det svenska samhället.

Sonja menar att det finns böcker för eleverna att låna på det kommunala biblioteket. De har böcker på en mängd olika språk för att alla elever ska finna något på sitt eget modersmål. Vidare säger Sonja att det är viktigt för eleverna att finna böcker på sitt modersmål och när de gör det blir de väldigt stolta. ”Ja de brukar springa och låna dessa, det är ju så viktigt, de är ju väldigt stolta över att hitta böcker”.¹⁵³ Däremot är inte utbudet stort av dessa böcker, eleverna hinner därför fort gå igenom dem. Vidare menar Sonja att bibliotekarierna gör sitt bästa för att hjälpa eleverna att söka böcker på modersmålet från andra bibliotek.

Barbro påpekar att om dessa elever önskar att få läsa böcker på modersmålet skulle de ges den möjligheten. Hon berättar vidare att ingen elev frågat om detta och hon säger att hon inte vet om det skulle göra någon skillnad om de fick den möjligheten. ”Men det är ju lite grann den här tanken att om de ska bo i Sverige så är ju svenskan för dem väldigt viktig”.¹⁵⁴

Kerstin säger ”vi har bara ytterst få sådana böcker det har vi. Det tycker jag är, det är modersmållärares uppgift att i så fall serva dem med listor på sådana. För vi har ju många modersmål här och i klassrummet så har vi svenska, eller ja engelska om vi har det”.¹⁵⁵

Däremot menar Rebecka att, i den utsträckning det finns tillgång till böcker på andra språk får eleverna låna dem. Hon anser att man bör hjälpa dem att finna sådana böcker som de kan läsa utanför skolan. ”Men om det nu är svenska de ska träna i skolan då kan jag säga att då behöver de en bok på sin egen nivå att läsa svenska”.¹⁵⁶

4.6.1 Analys, möjlighet att läsa litteratur på sitt modersmål

Lena, Agnes, Barbro och Kerstin låter inte sina elever läsa litteratur på sitt modersmål inom ordinarie undervisningstid. Barbro menar att hon inte skulle kunna se att det skulle kunna gagna eleverna i deras språkutveckling. Jim Cummins menar att möjligheten att läsa på båda

¹⁵⁰ Cummins 2001A

¹⁵¹ Holmegaard 1999

¹⁵² Agnes Forsskolan 2005-11-21

¹⁵³ Sonja Forsskolan 2005-11-21

¹⁵⁴ Barbro Älvskolan 2005-11-23

¹⁵⁵ Kerstin Älvskolan 2005-11-23

¹⁵⁶ Rebecka Strömskolan 2005-11-23

sina språk är en förutsättning för god och stimulerande språkutveckling.¹⁵⁷ Även Monica Axelsson menar att det är viktigt att eleverna får läsa litteratur på sitt modersmål, för att erhålla kunskaper i modersmålet stärker eleverna i deras lärande.¹⁵⁸ Elevernas gamla kunskaper ligger till grund för de nya och saknas ord och begrepp på modersmålet är det svårt att tillägna sig dem på det nya språket.¹⁵⁹

Agnes, Barbro och Rebecka anser alla att deras och skolans syfte är att utbilda eleverna i det svenska språket för att de ska klara sig i det svenska samhället. Det är därför eleverna inte ges möjlighet att läsa litteratur på sitt modersmål. Kerstin anser att det är modersmållärares uppgift att förse eleverna med sådan litteratur.

Sonja påpekar hur otroligt stolta hennes elever blir när de hittar böcker på sitt modersmål på biblioteket. Hon brukar låta eleverna läsa dessa böcker och tycker att det är synd att utbudet inte är större. Enligt Jim Cummins stärker Sonja sina elevers identitet när de tillåts läsa och välja böcker på sitt eget modersmål.¹⁶⁰ Jim Cummins anser att för att eleverna ska kunna tillägna sig ett nytt språk måste de bli positivt bemötta.

4.7 Läsning av sagor och berättelser från andra kulturer och länder

Lena, Sonja, Barbro, Kerstin och Rebecka arbetar alla med sagor och berättelser skrivna på svenska från andra kulturer och länder. De tycker alla att detta är en naturlig del av undervisningen.

Lena anser att det är väldigt roligt att arbeta med sådana berättelser. ”För dessa berättelser visar ju på att de också har samma typ av berättartraditioner som vi har här. Dessa traditioner är dessutom ganska lika. De påminner mycket om våra sagor, har ett liknande innehåll”.¹⁶¹ Hon menar också att det är särskilt viktigt att arbeta med den här typen av sagor och berättelser när man har många elever från andra kulturer.

Sonja menar att detta arbete blir lite sporadiskt. Oftast arbetar de med dessa sagor och berättelser under temaveckor.

Agnes berättar att hon inte arbetar med sagor eller böcker från andra kulturer.

Barbros arbetar i teman med dels sagor från andra kulturer, fabler och konstsagor. Fablerna och konstsagorna kommer dessutom oftast från andra länder och kulturer. Det gör att sagor från andra kulturer är naturliga inslag i undervisningen.

Kerstin använder sig ofta utav ”dilemmasagor”,¹⁶² där eleverna får ta ställning till olika etiska och moraliska problem. Detta för att hon anser att dilemmasagorna utgör en bra grund för diskussioner. I de sagosamlingar som finns i klassrummet är innehållet blandat. Det finns sagor från olika delar av världen.

¹⁵⁷ Cummins 2001A

¹⁵⁸ Axelsson & Gröning & Hagberg – Persson 2001

¹⁵⁹ Jfr. Cummins 2001A

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Lena Forsskolan 2005-11-21

¹⁶² Kerstin Älvskolans 2005-11-23

Rebecka använder under temaarbeten med sagor, sagor från hela världen. Förutom Grimm - sagorna använder hon ofta afrikanska sagor. Hon menar att detta upplevs positivt av eleverna då de oftast inte känner till dessa sagor sedan tidigare, något som de gör med många kända klassiker.

4.7.1 Analys, läsning av sagor och berättelser från andra kulturer och länder

Alla lärare utom Agnes menar att de arbetar med sagor och berättelser från andra kulturer och länder och de anser alla att det är en naturlig del i vardagen. Undervisningens innehåll varierar och Lena anser att det är extra viktigt att arbeta med litteratur från andra länder och kulturer när det finns barn i klassen med olika kulturella bakgrunder. Caroline Liberg menar att när eleverna får möjlighet att läsa litteratur med ett kulturellt känt innehåll ger det möjlighet att överkomma språkliga hinder.¹⁶³ Hon hävdar vidare att om texten är av okänt kulturellt innehåll kan det vara direkt hämmande för elevens språkutveckling.

Rebecka använder sig av sagor från hela världen under olika temaarbeten. Hon anser att detta upplevs väldigt positivt hos hennes elever. Helen Amborn och Jan Hansson är av samma åsikt då de anser att sagor från andra delar av världen många gånger fångar elevernas intresse.¹⁶⁴ De menar att eleverna upplever innehållet i dessa sagor som realistiskt. Kerstin använder sig av dilemmasagor för att hon anser att dessa är en bra grund till diskussioner.

4.8 Sammanfattning av intervjupersonernas åsikter

Lena är av den åsikten att läslust skapas genom att hon läser mycket högt för sina elever och att utbudet av böcker ska vara varierande. Sagor är ett väsentligt inslag i hennes undervisning. Vid bearbetningen av skönlitteratur använder hon sig till stor del av olika sorters recensioner. Förutom detta arbetar hon även med boksamtal och grammatiklära utifrån skönlitteraturen. För att skapa läslust hos sina elever med annat modersmål än svenska anser Lena att hon behöver vara extra tydlig med att förklara ord och begrepp samt att gå långsammare fram. Hon anser även att det bör finnas olika svårighetsgrader på litteraturen, för att tillgodose allas behov. Samarbetet med modersmåls lärare är enligt Lena nästan obefintligt och hennes elever ges inte möjlighet att läsa litteratur på sitt modersmål i den ordinarie undervisningen. Hon arbetar ofta med sagor och berättelser från andra kulturer, då hon tycker att det är viktigt för elever som representerar andra kulturer. Lena menar att hennes elever kommer i kontakt med böcker via klassrummet, skolbiblioteket och det kommunala biblioteket, där hon anser att bibliotekarierna är inspirerande och kunniga. Hon anser att det är av stor betydelse att eleverna får omge sig av böcker. I elevernas val av skönlitteratur försöker hon hjälpa dem att välja passande litteratur efter deras läsförmåga.

Sonja anser sig skapa läslust hos sina elever genom att läsa och berätta mycket för dem. Hon tycker att det är viktigt att sätta böcker i händerna på eleverna så fort som möjligt. Skönlitteraturen bearbetas genom att eleverna får göra illustrationer och recensioner i varierade former. När hon arbetar med att skapa läslust hos sina elever med annat modersmål än svenska går hon långsamt fram vid introduktionen av bokstäver och texter. Med det menar hon att hon tar små steg. Vidare menar hon att det är viktigt att förklara ord och begrepp. Dessutom anser hon att lättlästa böcker bör finnas tillgängliga. Sonja säger att samarbetet med

¹⁶³ Liberg 2001

¹⁶⁴ Amborn & Hansson 1998

modersmåslärare är litet men ibland brukar modersmåslärare höra sig för om vad de arbetar med i klassrummet. Elever med annat modersmål än svenska ges möjlighet att läsa litteratur på sina modersmål i klassrummet och hon menar att det gör eleverna stolta. Sonja arbetar sporadiskt med sagor och berättelser från andra kulturer, då hon anser att detta bör vara en naturlig del av undervisningen. Sonjas elever kommer i kontakt med böcker via skolbiblioteket och det kommunala biblioteket och hon menar att dess personal är inspirerande och kompetenta. Hon anser att hennes elever styrs av den egna läsförmågan i sina val av böcker.

Agnes menar att hon skapar läslust hos sina elever genom att visa dem på olika läsmöjligheter. Hon anser även att eleverna bör få tid att läsa i lugn och ro själva. Högläsning böcker väljer hon efter eget tycke och smak. Agnes elever brukar inte bearbeta skönlitteraturen för att det inte ska kännas kravfyllt. Högläsning böckerna brukar dock sammanfattas och förklaras när de är färdiglästa. När hon arbetar med att skapa läslust hos elever med annat modersmål än svenska brukar hon gå långsammare fram vid introduktionen av bokstäver och texter. Agnes har inget samarbete med modersmåslärarna och beklagar att dess undervisning ibland tar tid av den ordinarie undervisningen. Hennes elever ges inte möjlighet att läsa litteratur på modersmålet och i klassrummet arbetar de inte med sagor och böcker från andra kulturer. Hennes elever kommer i kontakt med skönlitteratur via skolbiblioteket och det kommunala biblioteket. Hon anser att personalen som arbetar där är hjälpsamma och kompetenta. Agnes menar att hon till viss del styr eleverna i deras val av böcker.

Barbro är av den åsikten att hon skapar läslust hos sina elever genom att läsa mycket högt för dem, välja lämpliga böcker, att det ska finnas mycket böcker tillgängliga, att möjlighet ges till att läsa mycket under skoltid och att läraren visar hur roligt det är med böcker. Högläsning är något som bör finnas på schemat varje dag och när läraren läser högt för eleverna bör det vara med inlevelse. Hon menar vidare att bearbetning av skönlitteratur sker genom dramatiseringar, samtal och diskussioner om dem. Barbro brukar även använda skönlitteraturen i syfte att träna grammatik. Hon menar att arbetet med att skapa läslust hos elever med annat modersmål än svenska inte skiljer sig från hur hon arbetar i övrigt. Detta eftersom det generellt är många elever som saknar ord och begrepp. Barbro har inget större samarbete med modersmåslärarna och hon känner sympati för dem då de ständigt stressar runt bland olika skolor. Eleverna ges inte möjlighet att läsa litteratur på sitt modersmål då de inte uttryckt denna önskan. Barbros tanke är att eftersom eleverna ska bo och verka i Sverige är svenskan viktig för dem. I hennes klass arbetar de i teman med sagor och berättelser från andra kulturer och hon anser att detta inslag är en naturlig del i undervisningen. Barbros elever kommer i kontakt med böcker genom skolbiblioteket och det kommunala biblioteket där hon anser att bibliotekarierna är hjälpsamma och kompetenta. Barbro anser att hon ibland är den som styr eleverna i deras val av böcker, eftersom hon menar att det finns böcker av författare som eleverna bör känna till och läst.

Kerstin anser att läslust skapas utifrån tillgången av böcker, tid för läsning, en engagerad lärare och reflektion. Vidare menar hon att högläsning böcker ska väljas med omsorg och att läraren bör ha läst dem först. Kerstin ger även sina elever möjlighet att komma i kontakt med olika genrer genom bok, band och film. Bearbetningen av skönlitteraturen i Kerstins klass sker genom att eleverna får samtala och diskutera om det lästa bland annat i boksamtal. Hon använder skönlitteraturen i ett grammatiskt syfte. Diskussioner kring litteratur kan olika syften menar hon. Bland annat kan sorg bearbetas genom skönlitteraturen. Hon arbetar inte på något annorlunda sätt med att skapa läslust hos sina elever med annat modersmål än svenska.

Däremot anser hon att böcker med invandrarbarn i huvudrollen bör finnas tillgängliga. Det finns inget samarbete med modersmåls lärare, då hon tycker att det är upp dem om ett samarbete ska existera. Eleverna med annat modersmål än svenska får inte möjlighet att läsa böcker på modersmålet i Kerstins klassrum. Kerstin anser att sagor och berättelser bör vara ett naturligt inslag i undervisningen och hon brukar bland annat använda sig av ”dilemmasagor”. Kerstin menar att hennes elever är i ständig kontakt med böcker via klassrummet, skolbiblioteket och det kommunala biblioteket. Bibliotekarierna anser hon är kompetenta och hjälpsamma mot både lärare och elever. Kerstin menar att hon till en viss del styr eleverna i deras val av böcker då hon anser att de med åldern bör välja mer utmanande böcker.

Rebecka menar att hon skapar läslust hos sina elever genom att låta dem läsa och lyssna till olika typer av texter. Eleverna bör även få lyssna till högläsning och se filmatiseringar av berättelser. Hon anser även att det är stor vikt att hon själv läser ungdomsböcker för att hålla sig ajour. Vid bearbetning av skönlitteratur menar hon att det är viktigt att variera arbetssätten. Det kan till exempel vara sammanfattningar, omdömen, tvärgruppsredovisningar och illustrationer. Hon vill inte att eleverna ska uppleva läsningen som kravfylld och är därför tveksam till recensioner. Ibland använder hon skönlitteraturen för att kontrollera elevernas läsförmåga i läsförståelsetest. Rebecka säger att hon blir tvungen att ändra sitt arbetssätt och bli mer tydlig och förklara innebörden i texter för att skapa läslust hos elever med annat modersmål än svenska. Rebecka har inget samarbete med modersmåls lärarna. I den utsträckning det finns böcker på biblioteket på elevernas modersmål får de låna och läsa dem men hon säger vidare att om det nu är svenska som de ska träna i skolan är det viktigt att läsa böcker på svenska. Avslutningsvis säger hon att de ofta arbetar med sagor och berättelser från andra kulturer, vilket upplevs positivt av eleverna. Eleverna kommer i kontakt med böcker via skolbibliotek och det kommunala biblioteket och hon anser sig ha ett givande samarbete med bibliotekarien på skolan. Rebecka menar att bibliotekarien inspirerar och fungerar som rådgivare åt henne och eleverna. Hon anser att eleverna i sitt val av böcker styrs av den egna läsförmågan och eventuellt av det pågående temat.

5. DISKUSSION

Vårt syfte med studien är att undersöka hur lärare menar att de skapar läslust hos sina elever men framför allt hos elever med annat modersmål än svenska. I vår studie har vi sett att skönlitteraturen är ett genomgående tema för att skapa läslust då de intervjuade lärarna, forskning och olika projekt menar detta. Vi har även kunnat uppmärksamma att det praktiska arbetet med skönlitteratur skiljer sig mellan lärare och lärare, men även mellan forskningens syn på hur man behandlar skönlitteratur och hur lärarna praktiskt arbetar med detta. Utgångspunkten i denna studie har varit den sociokulturella synen på lärande, där eleven aktivt samarbetar med andra för att tillgodogöra sig nya kunskaper.

5.1 Skönlitteratur som medel för att skapa läslust?

I vår undersökning har det visat sig att alla de intervjuade lärarna menar att skönlitteratur är det praktiska medel de använder för att skapa läslust. I vår intervju med Lena framkom det att hon sett skillnad i elevernas läslust sedan hon bytt ut den traditionella läsläran och uteslutande använder sig av skönlitteratur. Numera består läsläxorna av korta sagosamlingar. Att läslust skapas genom att läsa skönlitteratur menar även Rigmor Lindö.¹⁶⁵ Hon menar att läsning och berättande måste få ta stor plats i den dagliga undervisningen. Vi har i vår undersökning sett att den tid som läggs till läsning varierar mellan de olika lärarna. Ellin Oliver Keene och Susan Zimmermann menar att avsatt tid för läsning är en förutsättning för att skapa entusiastiska barn.¹⁶⁶ Några av lärarna förespråkar tyst läsning och högläsning dagligen medan andra menar att de läser någon gång i veckan. Det faktum att forskning förespråkar daglig läsning av skönlitteratur för att öka läslusten borde väga tungt.¹⁶⁷ Att inte vissa lärare arbetar på detta sätt kan bero på deras bristande insikt i vad forskning bekräftar eller att de saknar personligt intresse för att själva läsa litteratur. Bland de intervjuade lärarna menar Barbro och Kerstin att de som lärare bör visa eleverna hur viktigt och intressant de finner att läsning av skönlitteratur är. Barbro menar dessutom att det är av stor vikt att läraren vid högläsning läser med stor inlevelse. De menar att deras eget läsintresse avspeglar sig på eleverna. Har läraren ett brinnande intresse för böcker menar vi att denne även håller sig uppdaterad om vad som sker på forskningsfronten i ämnet läslust. Dessutom resulterar detta i att läraren även är aktualiserad inom barn och ungdomslitteratur. En bra lärare bör vara väl förtrogen med barn- och ungdomslitteratur, vilket är nödvändigt för att kunna stimulera eleverna till att lyssna, läsa och samtala om böcker.¹⁶⁸

Vid undersökningar som Bengt Brodow och Kristina Rininsland tagit del av har det framkommit att läslusten ökar hos eleverna om de själva får välja vilken litteratur de vill läsa.¹⁶⁹ I vår studie fann vi att lärarna till en viss del styrde eleverna i deras val av böcker. Det kunde bero på ett pågående tema eller att en del lärare valde ut böcker till en bokvagn. Vi menar att elevernas eget val och intresse av böcker bör vara det viktigaste. På så sätt väljer eleverna skönlitteratur som utgår från deras erfarenheter, kunskaper och intressen. Detta är något som även framkommit vid andra undersökningar.¹⁷⁰ Fortsättningsvis menar vi att det ibland kan vara nödvändigt att styra eleverna för att de ska utvecklas och nå den närmaste

¹⁶⁵ Lindö 2005

¹⁶⁶ Oliver Keene & Zimmermann 1997

¹⁶⁷ Jfr. Liberg 2001

¹⁶⁸ Jfr. Lindö 2005

¹⁶⁹ Brodow & Rininsland 2005

¹⁷⁰ Jfr. Brodow & Rininsland 2005

utvecklingszonen.¹⁷¹ Läraren bör hjälpa eleverna vidare i deras utveckling genom att ge dem nya utmaningar. Vi anser att det är detta Kerstin gör när hon till en viss del styr eleverna att välja mer utmanande böcker. För att eleverna skall få möjlighet att välja litteratur efter deras erfarenheter och intressen måste tillgången på litteratur vara omfattande och varierande och här spelar biblioteket en avgörande roll. Rigmor Lindö anser att ett bra samarbete med bibliotekarierna kan vara till stor hjälp för läraren när det gäller att skapa läslust hos eleverna.¹⁷² Alla de intervjuade lärarna menar att de regelbundet använder biblioteket och dess resurser. Däremot kan vi se skillnader vad gäller samarbetet med bibliotekarierna då vissa lärare som exempelvis Rebecka ofta nyttjar sin bibliotekarie som inspiratör och rådgivare. Om vi jämför med vår egen skolgång ser vi att biblioteken idag tycks ha fått en större och mer självklar roll i det pedagogiska arbetet. Biblioteken verkar nyttjas flitigare och inbjuder klasser till inspirationsstunder bland annat i form av bokprat. Att biblioteken idag har ett större samarbete med skolan är viktigt.¹⁷³

5.2 Skönlitteratur somoreflekterad läsning eller som reflektions- och diskussionsunderlag?

I studien har vi funnit att skönlitteraturen bearbetas på många olika sätt. Vi är av den uppfattningen att många lärare ser recensioner som arbetssättet för att bearbeta litteratur. Detta är ett mönster som vi kunnat se i vår studie, även om recensionerna varierar till en viss del. Kanske är det så att lärare använder recensioner enbart för att kontrollera om eleverna läst litteraturen? Vi menar att detta arbetssätt för att bearbeta litteratur har brister därför att reflektion, samtal och diskussioner kring litteratur uteblir. Genom reflektion av och kring skönlitteratur erhåller eleverna en djupare förståelse av det lästa.¹⁷⁴ Dessutom anser Margareta Holmegaard att individen genom reflektion över skönlitteratur får ett ökat ordförråd och utvecklas personligen. För att läsningen inte skall upplevas som kravfylld av eleverna, vilket Agnes anser att recensioner gör, har hon valt att inte låta eleverna bearbeta litteraturen på detta sätt. Rebecka är av samma åsikt som Agnes vad det gäller recensioner och menar att de ofta upplevs kravfyllda av eleverna och istället hämmar deras läslust.¹⁷⁵ De flesta av de intervjuade lärarna anser att läsning skall vara en lustfylld upplevelse. I studien kan vi däremot se att lärarna i stor utsträckning använder sig av recensioner och läsförståelsetest som enligt vår mening borde upplevas kravfyllt och hämmande för eleverna.

Vår studie visar att de lärare som avsätter mycket tid till att läsa skönlitteratur även är de som i hög grad varierar och bearbetar litteraturen. Dessa lärare låter sina elever bearbeta litteraturen i estetiska uttrycksformer, samtal och diskussioner. Ellin Oliver Keene och Susan Zimmermann är av den åsikten att texters betydelse blir tydligare i samtal och diskussioner med andra, detta då erfarenheter utbyts.¹⁷⁶ För att kunna tillägna sig litteratur och dess budskap på bästa möjliga sätt anser vi att reflektion, samtal och diskussion är det bästa sättet. När eleverna får möjlighet att tillsammans med andra samtala om böcker ges de en djupare förståelse av innehållet och en ökad insikt i andras tankar och känslor. Detta leder till att eleven får fördjupade kunskaper om sig själv och andra, något som även påpekas i kursplanen

¹⁷¹ Jfr. Vygotskij 2001

¹⁷² Lindö 2005

¹⁷³ Jfr. Myndigheten för skolutveckling 2004

¹⁷⁴ Jfr. Holmegaard 1999

¹⁷⁵ Jfr. Bexell 2002

¹⁷⁶ Oliver Keene & Zimmermann 1997

för svenska.¹⁷⁷ Ett sätt att bearbeta skönlitteratur är att arbeta med boksamtal.¹⁷⁸ Samtal kring texter ger barn och böcker en möjlighet att mötas och dessutom ger böckerna en möjlighet till reflektion.¹⁷⁹ Vi anser att boksamtal är ett bra sätt att bearbeta skönlitteratur. I dessa samtal får eleverna möjlighet att tala om tankar, känslor och funderingar som boken väckt.¹⁸⁰ Genom att föra boksamtal får alla elever möjlighet att delge sin upplevelse av texten.

Skönlitteratur kan även vara en ingångsport till att samtala eller bearbeta svåra händelser så som sorg. Detta är något som Kerstin erfarit då innehållet i en bok kopplades samman med ett tidigare dödsfall i klassen. Genom boken gavs eleverna möjlighet att ventilera tankar och känslor tillsammans med andra. Böcker kan bland annat ge beredskap i samband med sorg och även ge tröst vid kriser.¹⁸¹ Förutom att använda sig av skönlitteratur vid känsloläsa tillfällen har vi i vår studie sett att flertalet av lärarna använder litteraturen i ett grammatiskt syfte. Vi är övertygade om att skönlitteratur bidrar till ett meningsfullt sätt att träna grammatik, detta då meningar och texter kan ses i ett meningsfullt sammanhang. Skönlitteratur gör eleverna uppmärksamma på språkets uppbyggnad.¹⁸²

Vi anser att ett varierat arbetssätt vid bearbetningen av skönlitteratur är det som utvecklar eleverna på bästa möjliga sätt. Ett varierat arbetssätt gynnar eleverna då de alla är olika och tillgodogör sig kunskap på olika sätt. Boksamtal är ett av många sätt att bearbeta litteratur. Vi anser att eleverna även bör ges möjlighet att dramatisera, illustrera och uppleva litteratur. Detta för att stimulera så många sinnen som möjligt. För att kunna tillgodogöra sig alla dessa kunskaper är det en förutsättning att lärande sker i samspel med andra. Det viktigaste redskapet i jakten på ny kunskap är interaktionen med andra.¹⁸³ Läraren har en avgörande roll för att eleverna ska tillägna sig nya kunskaper och utvecklas.

5.3 Är det tillåtet att använda andra modersmål än svenska i läsundervisningen?

I vår studie ville vi ta reda på hur andra modersmål än svenska inkluderades i läsundervisningen, detta för att vi under utbildningen tagit del av litteratur och forskning som visar att utvecklingen i modersmålet har en positiv inverkan på andraspråket.¹⁸⁴ För att eleverna ska få möjlighet att utveckla sina språk bör eleverna i klassrummet få tillfälle att läsa skönlitteratur och lösa uppgifter på båda språken. Dessa uppgifter skall dessutom bedömas på samma grunder.¹⁸⁵ I studien har vi mött sex lärare och av dessa är det bara en som regelbundet låter sina elever läsa litteratur på modersmålet. De andra lärarna hävdar vikten av att träna svenska eftersom det är i Sverige som eleverna bor. Vi anser att dessa lärare saknar kunskap om hur utvecklingen i modersmålet påverkar andraspråkutvecklingen som i det här fallet är

¹⁷⁷Kursplanen i svenska

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3890&extraId=2087> 2005-12-07 kl.10.57

¹⁷⁸ Jfr. Chambers 1993

¹⁷⁹ Jfr. Ibid.

¹⁸⁰ Jfr. Ibid.

¹⁸¹ Jfr. Amborn & Hansson 1998

¹⁸² Kursplanen i svenska som andraspråk

Jfr. <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3891&extraId=2087> 2005-12-04 kl. 12.17

¹⁸³ Jfr. Dysthe 2001

¹⁸⁴ Jfr. Cummins 2001B

¹⁸⁵ Jfr. Axelsson & Gröning & Hagberg-Persson 2001

svenska. Det skulle dessutom kunna bero på att lärarna saknar intresse för andra språk och kulturer. Vi anser att ett sådant agerande inte stärker elevernas identitet då det kan upplevas som att modersmålet är av underordnad betydelse. Vi menar att modersmålet status i grundskolan bör höjas.¹⁸⁶ Om statusen på modersmålet skulle höjas skulle det visa eleverna att deras bakgrund och kultur är värdefull. Nya kulturer och språk bör ses som en tillgång och inte som ett hinder.¹⁸⁷ För att statusen på modersmålet skall kunna höjas har läraren en avgörande roll, denne måste kontinuerligt uppdatera sina kunskaper genom relevant forskning och teorier.¹⁸⁸

Flera av de intervjuade lärarna menar att de skapar läslust hos elever med annat modersmål än svenska genom att låta eleverna få tillgång till lättlästa svenska böcker. Forskning visar dock att det finns en risk att dessa lättlästa böcker kan hämma elevernas läslust då många av dem bygger på ett kulturellt okänt innehåll.¹⁸⁹ Dessutom finns det svårigheter i att finna lättläst litteratur som eleverna finner intressant och som utgår från deras erfarenheter. Vi anser att det är av stor vikt att litteratur som väljs till eleverna med annat modersmål än svenska utgår från deras erfarenheter och intressen. Det är viktigt att i undervisningen använda sig av texter som läsaren kan förhålla sig till.¹⁹⁰ För att elever med annat modersmål än svenska ska få möjlighet att läsa litteratur på modersmålet bör lärarna inse värdet av detta. Dessutom bör det finnas tillgång till litteratur på elevernas modersmål både i klassrummen och i skolans bibliotek.¹⁹¹ Det vi har sett i vår studie är att utbudet av litteratur på andra språk än svenska är litet. Både Sonja och Rebecka säger att utbudet av dessa böcker på biblioteken inte är särskilt stort och att eleverna snabbt hinner läsa igenom detta utbud. Vidare säger Sonja och Rebecka att bibliotekarierna är hjälpsamma med att beställa hem litteratur på andra språk än svenska från övriga bibliotek. Vi anser att det inte bara är skolans uppgift att uppdatera det egna utbudet av böcker utan att det också borde ligga i kommunens intresse att alla elever oavsett kulturell bakgrund får tillgång till lämplig litteratur. Att det finns tillgång till litteratur på andra språk än svenska menar vi också höjer modersmålet status. Att höja statusen på modersmålet är ett arbete för skolledare och politiker.¹⁹²

När eleverna får möjlighet att läsa litteratur på modersmålet behöver de stöd och hjälp, detta kan modersmållärare bidra med. För att modersmållärare ska kunna stödja eleverna utanför modersmålsundervisningen krävs ett samarbete mellan modersmållärare och övriga lärare. Samarbete mellan dessa är något som inte existerar i den studie som vi genomfört. Några av de intervjuade lärarna anser att det bland annat är modersmållärares uppgift att se till att ett samarbete skapas. Andra säger att det är tidsbristen som sätter käppar i hjulen för att ett samarbete ska kunna fungera. Vi anser att ett samarbete med modersmållärare är nödvändigt för att underlätta för elever med annat modersmål än svenska.¹⁹³ Margareta Holmegaard anser att en lokalisering av modersmållärare skulle kunna innebära att en samplanering mellan samtliga lärare är möjlig.¹⁹⁴ Däremot är vi inte helt övertygade om att en anställning av modersmållärare vid skolorna skulle kunna genomföras då det inte finns resurser avsatta med tanke på ett samarbete. Att det saknas resurser och tid menar vi inte får vara en anledning till att samarbetet uteblir. Finns viljan finner man medel och tid för samarbete. I vår studie har vi

¹⁸⁶ Jfr. Holmegaard 1999

¹⁸⁷ Jfr. Ibid.

¹⁸⁸ Jfr. Cummins 2001A

¹⁸⁹ Jfr. Liberg 2001

¹⁹⁰ Jfr. Ibid.

¹⁹¹ Jfr. Axelsson & Gröning & Hagberg-Persson 2001

¹⁹² Jfr. Holmegaard 1999

¹⁹³ Jfr. Amborn & Hansson 1998

¹⁹⁴ Holmegaard 1999

sett att det finns intentioner på skolorna att skapa ett samarbete mellan modersmållärare och övriga lärare. Däremot har inte intentionerna om ett samarbete infriats och vi kan bara ställa oss frågande till varför? Beror det på ett bristande intresse hos lärarna eller enbart på tidsbrist?

De flesta av de intervjuade lärarna säger att de tillsammans med sina elever läser sagor och böcker från andra kulturer och länder. De menar att det är extra viktigt att arbeta med dessa böcker och berättelser när det finns många elever från andra kulturer och länder i klassen. Det är viktigt att i undervisningen använda sig av texter som läsaren kan förhålla sig till.¹⁹⁵ Vi anser att sagor och berättelser från andra kulturer och länder bör vara lika naturliga inslag i undervisningen som svenska klassiska sagor. Detta för att eleverna ska få kännedom om berättartraditioner från andra länder och för att de ska kunna se likheter med svenska berättartraditioner. När elever med andra modersmål än svenska får möjlighet att arbeta med kulturellt kända sagor och berättelser stärks deras identitet. Dessa elever måste få känna att de kan tillföra den nya kulturen någonting betydelsefullt.¹⁹⁶ Lärarna i vår studie som använder sig av sagor och berättelser från andra kulturer och länder arbetar med den på svenska översatta versionen. Vi tror att elever med annat modersmål än svenska stärks ytterligare om de fick möjlighet att inför klassen läsa sagor och berättelser på modersmålet som sedan översätts. Om lärare gav elever med annat modersmål än svenska möjlighet till detta skulle lärare visa att dessa elever besitter en unik och intressant kunskap.

Avslutningsvis vill vi poängtera vikten av lärarens roll för att läslust ska kunna skapas hos elever med annat modersmål än svenska. Lärare som arbetar med dessa elever bör vara påläst i forskning och teorier som behandlar språkutveckling för att på bästa sätt kunna hjälpa alla sina elever. Det optimala sättet för att kunna hjälpa elever med annat modersmål än svenska tror vi är att ett samarbete med modersmållärare finns. Vi anser att skönlitteratur som arbetsätt vid läsinlärning är något som gagnar alla elever oavsett kulturell och språklig bakgrund. Vi menar att läsning av skönlitteratur från olika kulturer och länder bidrar till ökad läslust. Genom att läsa skönlitteratur ges eleverna möjlighet att relatera sina erfarenheter och intressen till det lästa. För att eleverna ska kunna tillgodogöra sig texterna måste en bearbetning av det lästa ske. Denna bearbetning menar vi bör ske tillsammans med andra för att eleverna ska få tillfälle att utbyta erfarenheter och kunskaper. Vi menar att lärande sker i en social samvaro där mångfald berikar och olikheter bör tas tillvara. Genom att arbeta på detta sätt utgår vi från den sociokulturella synen på lärande.

5.4 Vidare forskning

Under studiens gång har nya tankar och funderingar väckts angående de olika projekt vi fördjupat oss i, vilka alla har skönlitteratur som arbetsätt.¹⁹⁷ Dessa projekt kan alla uppvisa goda resultat i elevernas läsutveckling, läsintresse, ökat ordförråd och förmåga att uttrycka sig i tal och skrift. Framförallt har goda resultat uppvisats av elever med annat modersmål än svenska. I de projekt vi tagit del av och i vår egen studie har lärarna uteslutande använt svensk skönlitteratur med svenska barnboksfigurer och kunnat uppvisa goda resultat. Våra funderingar är hur resultaten i projekten skulle ha kunnat se ut om forskning om modersmålets betydelse fått ligga till grund? Det vill säga om eleverna både fått möjlighet att

¹⁹⁵ Jfr. Liberg 2001

¹⁹⁶ Jfr. Cummins 2001A

¹⁹⁷ Listiga räven - läsinlärning genom skönlitteratur, Barnboksfiguren – en tillgång på olika plan, Funkande läsning, Att göra alla lektioner till språklektioner och LekaSpråkaLära

läsa varierade texter på modersmålet och på svenska och dessutom fått möjlighet att läsa sagor och berättelser med kulturellt känt innehåll.

LITTERATURFÖRTECKNING

Alleklev, Birgitta och Lindvall, Lisbeth. *Listiga räven – läsinlärning genom skönlitteratur*. Falun: Tryck Falu Bokproduktion, 2000

Amborn, Helen och Hansson, Jan. *Läsglädje i skolan – en bok om litteratundervisning tillsammans med slukarålderns barn*. Falun: Falu Bokproduktion 1998

Axelsson, Monica och Gröning, Inger och Hagberg – Persson, Barbro. *Organisation, lärande och elevsamarbete i skolor med språklig och kulturell mångfald*. Uppsala Universitet: Lärarutbildningsområdets Utbildnings – och forskningsnämnd, 2001

Bexell, Elizabeth. *Funkande läsning – ett läsprojekt vid Funkaboskolan i Kalmar*. Vår skola, specialundervisning Häfte 4 2002

Brodow, Bengt och Rininsland, Kristina. *Att arbeta med skönlitteratur i skolan – praktik och teori*. Lund: Studentlitteratur, 2005

Chambers, Aidan. *Böcker inom oss – om boksamtal*. Solna: Fälth & Hässler, Smedjebacken, 2002

Cummins, Jim. *Symposium 2000 – ett andraspråksperspektiv på lärande*. Halmstad: Bulls Tryckeriaktiebolag, 2001A

Cummins, Jim. *Language, Power and Pedagogy*. Great Britain: Cambrian Printers Ltd, 2001B

Dysthe, Olga. *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur, 2003

Gustavsson, Bengt och Hermerén, Göran och Petersson, Bo. *Vad är god forskningsed? : synpunkter, riktlinjer och exempel*. Stockholm: Vetenskapsrådet, 2005

Holmegaard, Margareta. *Språkmedvetenhet och ordinlärning – lärare och inlärare reflekterar kring en betydelsefältövning i svenska som andraspråk*. Göteborg: ACTA INIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS, 1999

Johansson, Bo och Svedner, Per Olov. *Examensarbetet i lärarutbildningen*. Uppsala: X-O Graf Tryckeri AB, 2004

Kvale, Steinar. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur, 1997

Liberg, Caroline. *Symposium 2000 – ett andraspråksperspektiv på lärande*. Halmstad: Bulls Tryckeriaktiebolag, 2001

Lindö, Rigmor. *Den meningsfulla språkväven*. Lund: Studentlitteratur, 2005

Läraryrket. *Lärarens handbok – skollag, läroplaner och yrkesetiska principer*. Solna: Tryggindustri Information, 2001

Myndigheten för skolutveckling. *LekaSpråkaLära – lärande lek om språk i förskola och bibliotek*. Elanders Gotab, 2004

Oliver Keene, Ellin och Zimmermann, Susan. *Tankens mosaik – om mötet mellan text och läsare*. Uddevalla: MediaPrint Uddevalla AB, 2003

Skutnabb-Kangas, Tove. *Tvåspråkighet*. Lund: Bröderna Ekstrands Tryckeri AB, 1981

Vygotskij, Lev Semjonovitj. *Tänkande och språk*. Uddevalla: MediaPrint Uddevalla AB, 2001

OTRYCKTA KÄLLOR

Nationalencyklopedin

http://www.ne.se/jsp/search/search.jsp?h_search_mode=simple&h_advanced_search=false&t_word=modersm%E51, 2005-12-04 kl. 12.25

Skolverket, kursplan i svenska

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3890&extraId=2087>, 2005-12-07 kl.10.57

Skolverket, kursplan i svenska som andra språk

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0506&infotyp=23&skolform=11&id=3891&extraId=2087>, 2005-12-04 kl. 12.17

Bandinspelningar

Forsskolan, 2005-11-21

Forsskolan, Älvskolan och Strömskolan, 2005-11-23

Transkriberat material från bandinspelningar

Bilaga 1

Intervjufrågor:

1. Hur anser du att man skapar läslust hos eleverna?
2. Arbetar du på något annorlunda sätt med elever som har annat modersmål än svenska?
3. När ni arbetar med skönlitteratur hur ser det arbetet ut?
4. Hur följer ni upp arbetet med skönlitteratur?
 - På vilket sätt får eleverna bearbeta böckerna?
 - * Under tiden eller efter?
 - * I grupp eller själv?
 - * Praktiskt / Estetiskt?
5. På vilket sätt kommer eleverna i kontakt med böcker?
6. På vilket sätt styrs eleverna i sitt val av böcker?
7. Vilken litteratur väljs till högläsning?
 - Vad styr det valet?
8. På vilket sätt görs eleverna delaktiga i högläsningen?
9. Hur bearbetas högläsning böckerna?
10. Ges elever med annat modersmål än svenska möjlighet att läsa böcker på sitt modersmål?
 - Vad är i så fall tanken med detta?
11. Arbetar ni med sagor/böcker från andra kulturer?
 - Hur ser detta arbete ut?
12. Finns det något samarbete med modersmålläraren?
 - Hur ser detta arbete ut?

Alternativ till fråga 3.

- 3a. Vilket material använder du dig av för att skapa läslust?
- 3b. Hur kommer det sig att du valt det materialet?
- 3c. Hur arbetar ni för att bearbeta det materialet